

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΣΟΥΜΠΡΑ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΑΝΔΗ

Τὸ γαλλικὸν ἔθνος, ἀνήγειρε πρό τινων ἡμερῶν (τῇ 10 Αὐγούστου ἑ. ἔ.) ἀνδριάντα εἰς ἓνα τῶν ἀρίστων συγγραφέων του, εἰς τὴν γυναῖκα, τὴν θίξασαν τὰ τολμηρότατα καὶ ἐπισηφεύστατα προβλήματα τοῦ αἰῶνος, τὴν διατυπώσασαν τοὺς σκεπτικωτάτους δισταγμοὺς κατὰ τῶν λειτουργούντων κοινωνικῶν θεσμῶν, ἐφ' ὧν ἀπ' αἰῶνων ἐρείδεται τὸ ἱστορικὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ἐκδηλώσασαν μεταξὺ τῶν πρώτων τὴν χάριν, τὴν λεπτότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ἡ εὐλαθὴς ἀφοσίωσις ἐνὸς λαοῦ, καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ μετὰ θάνατον, πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, τοὺς ἐκπροσωποῦντας τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, τοὺς συνοψίζοντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν ποικίλην αὐτοῦ ἱστορικὴν προσωπικότητα, εἶνε τὸ ἐνεργέστατον σημεῖον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως καὶ ἐργασίας. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ ἀγῶνος, τῆς πάλης καὶ τῶν ἀντιθέσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατον νὰ κατανοηθῇ καὶ νὰ ὑπάρξῃ λαός, διεξάγων ἐνδιαφέρουσαν ἱστορικὴν ἀποστολήν, οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ, καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἶνε τὰ ζῶντα σύμβολα τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ δημιουργίας, ἡ ἐξωτερικὴ παράστασις τῶν ἐσωτῶν πόθων καὶ ἰδεῶν αὐτοῦ, ἀληθῶν ἢ πεπλανημένων. Πολλάκις παραγνωρίζονται, ἐχθαίρονται, καταδιώκονται, ἀναξίως προσβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ μίσους, τοῦ φθόνου, ἢ τῆς ἀδιαφορίας· ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ ἐπανόρθωσις ἐπέρχεται θᾶπτον ἢ βράδιον, ἀποδίδουσα ἐκάστῳ τὸ δίκαιον. Δὲν ὑπάρχουσι ῥόδα ἄνευ ἀκανθῶν· ἡ δόξα δὲν κατακτᾶται ἄνευ μερίμνης, ἀγῶνων καὶ ἐργασίας. Ἄλλὰ θ' ἀνατεῖλη ποτὲ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἀσφαλῆς καὶ ἀναμφίβολος ὁ στέφανος αὐτῆς θὰ κοσμήσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ μάρτυρος, τοῦ νικητοῦ. Ἐν ἔθνος δὲν ἔχει νὰ παράσχη μείζονας ἀποδείξεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τῆς εὐγενείας, τῆς δράσεως, ἢ διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς του. Ὁ ἀνεγειρόμενος ἀνδριάς δὲν εἶνε μόνον ἡ διαιώνισις τῶν τύπων, τῆς προσωπικότητος ἐνὸς πεπερασμένου ὄντος, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, ἡ διαιώνισις καὶ ἀποθέωσις τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, λαβόντος ἄλλοτε σάρκα καὶ ὑπόστασιν παρά τινι προνομιοῦχῳ ἀτόμῳ.

Ἡ Γεωργία Σάνδη ἀνήκει ἀναντιρρήτως εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐκλεκτῶν τούτων ὄντων. Πλέον ἢ ἅπαξ ἐν τοῖς συγγραμμάσι αὐτῆς παρέστησε τὴν σύγχρονον Γαλλίαν, ἐξεπροσώπησε τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα ἐν ταῖς ἀληθείαις αὐτοῦ καὶ ταῖς πλάναις. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς ἀποστασίας, τῶν γενναίων πόθων καὶ τῶν μεγάλων πτήσεων, τῆς κριτικῆς τοῦ καθεστώτος καὶ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ ἀγνώστου, ἡ συγγραφεὺς τῆς Λαιλίας καὶ τοῦ Ὁρατίου ἠσθάνθη ἅπαντα τὰ μαρτύρια, τὰς θλίψεις, τὰς ἀπογοητεύσεις, αἵτινες τοσοῦτον ἀπαισίως ἐτάραξαν τὴν συνειδήσιν τοῦ αἰῶνος, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ διαλύσῃ αὐτὰς ἐπὶ στιγμὴν ἢ φαινήν λαμπὰς τῆς πί-

στεως καὶ τῆς ἐλπίδος. Εἶνε ἀληθές, ὅτι μετὰ τὴν κληροδοσίαν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, τὴν περίοδον τοῦ Βολταίρου καὶ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἥς τελευταία ἐκδηλωσις ὑπῆρξεν ὁ τραγικὸς Φαῦστος, ἀπεπειράθη πρὸς στιγμὴν ὁ φοῖνιξ τοῦ «Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ» νὰ ἐμφυσῆσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ νέου αἰῶνος, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος, ὁ ψάλτης τοῦ Ῥεναίου, ὑπῆρξεν ἀκουσίως ἐπίσης ἐν τῶν τραγικωτάτων θυμάτων τῆς νόσου ταύτης τῆς παγκοσμίου ὀδύνης. Ὁ μοιραῖος κύκλος, ἐν ᾧ περιστρέφεται ταλαιπωρουμένη καὶ πάσχουσα ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης, διατελεῖ ὁ αὐτός, ζοφερός καὶ ἀφώτιστος, μάτην ἀναμενομένου τοῦ παρακλήτου φωτός τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀληθείας, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος. Σπανίως ἡ ἀνθρωπότης εὐρέθη ἐνώπιον ἀπαισιωτέρων προβλημάτων, δυστυχέστερας πραγματικότητος, ὅσον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Τὰ πάντα ὑφίστανται τὴν κοπίδα τῆς κριτικῆς, τῆς ἀρνήσεως. Ἐν τῷ κυκεῶνι τούτῳ τῶν ἀποριῶν καὶ τῶν λύσεων, ἐξίσου γριφωδῶν καὶ σκοτεινῶν, ἐν μόνον μένει ὀρθόν, ἀληθές, πραγματικόν: ἡ μηδαμινότης τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν προβλημάτων τοῦ βίου. Ὁ βασιλεὺς τῆς δημιουργίας, μεθ' ὅλας τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ, εὐρίσκει ἑαυτὸν ἐπίσης μικρόν, ὅσον καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐμφάνισως. Τὸ ἀγνώστον, τὸ ἀδηλον ἐξίσου περιβάλλουσιν αὐτόν, μεθ' ὅλους τοὺς θριάμβους τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ πνεύματος.

To be, or not to be.

Ἄν δὲν ἀπατώμαι, τοιοῦτον εἶνε τὸ σύμβολον τοῦ συγχρόνου βίου, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἱστορικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος: Ὁ δισταγμὸς τοῦ Ἀμλέτου, ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀθυμία, ἡ κατ' ἀνάγκην καταλαβοῦσα τὰ πνεύματα, διαχυθεῖσα δὲ κατ' ἀπάσας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ὑπὸ πᾶσαν αὐτῶν μορφήν καὶ ἐκδήλωσιν—τὴν ἐπιστήμην, τὴν ποίησιν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δημιουργίαν καὶ τάξιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπισιοδοξία, ὁ γενικὸς οὗτος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον χαρακτήρ τῆς κοινωνίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἐν συνειδήσει ἢ ἀσυνειδήτως ἐκδηλούμενος, καὶ ὑπὸ τὰς ζοφερώτατα τῶν χρωμάτων, ἀπὸ τῆς μελαγχολικῆς ποιήσεως τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Λεοπάρδη, ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς σκέψεως τοῦ Σχιλοπεγχάουερ καὶ τοῦ Χάρτμαν, μέχρι τῶν ἀνατρεπτικῶν καὶ μηδενιστικῶν τάσεων τῆς νεωτέρας κοινωνιστικῆς μεταρρυθμίσεως. Τοῦ καθολικοῦ τούτου χαρακτήρος ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν καὶ ἔλαβον τὸν τύπον τὰ ἐξοχώτατα τῶν πνευμάτων ἐν τῇ ποικίλῃ αὐτῶν δημιουργίᾳ. Ἡ συζήτησις, εἴτα ἡ κριτικὴ, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ἀρνήσις. Ἐλάχιστοι τῶν διακριθέντων ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐργασίᾳ τῆς ἱστορίας διεξέφυγον τὰς πλεκτάνας τῶν ἀπασχολούντων τὸν καθ' ἡμᾶς βίον προ-

βλημάτων. Ἡ θρησκεία συνεζητήθη, ἡμφιοβητήθη, κατεκρίθη ποικιλοτρόπως, ἡ ἰδιοκτησία, ὁ γάμος, ἡ πολιτεία, αὐτὴ ἢ κοινωμία· οἱ δὲ ἐνδοξότατοι καὶ δημοτικώτατοι τῶν ἡρώων τοῦ πνεύματος διεκρίθησαν καὶ ἐτιμήθησαν ἐκ τῆς δυνάμεως, ἣν ἀνέπτυξαν ἐν τῇ τεραστία ταύτῃ πάλῃ κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ὁ Βολταῖρος, ὁ Ρουσσώ, ὁ Βύρων, ὁ Φάγγερμαχ, ὁ Στράους, ὁ Προυδὼν, ὁ Βίκτωρ Οὐγγύ, Δουμᾶς ὁ νεώτερος, ὁ Φερδινάνδος Λασσάλλ, ὁ Χάρτμανν, εἶνε οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἀθληταὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου τοῦ νεωτέρου κόσμου, οἱ παρασχόντες τὸν προσωπικὸν αὐτῶν τύπον εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὴν κοινωμίαν, ἀφ' ἧς ἔλαβον τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ἀφετηρίαν.

Ἡ Γεωργία Σάνδη κατέχει ἀναμφιβόλως τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν τολμηρῶν τούτων πνευμάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς λεγεῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἰστορίᾳ, ἀλλὰ τῶν ἀρίστων καὶ δοκιμωτάτων. Σπανίως ἢ γαλλικῇ γλῶσσᾳ ἀνέπτυξε τελειότερον τὴν τεχνικὴν αὐτῆς δυνάμιν καὶ ἰδιοφυίαν, ὅσον ἐν τοῖς συγγραμμάσι τῆς γυναικὸς ταύτης, οὐχὶ ἄνευ λόγου ἀνακηρυχθείσης ὑπὸ δοκίμων κριτικῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν αὐτῆς τάσεων, ὡς ἐνὸς τῶν πρώτων συγγραφέων τῆς Γαλλίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ἦτο γυνή, ἀλλ' ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐξεδηλώθη ἀνδρική παράστασις καὶ εὐτολμία, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐκλίπη ἢ λεπτότης καὶ ἢ ἀβροτέρα χάρις τῆς γυναικείας ἐργασίας· ἡ δὲ διπλῆ αὕτη συνένωσις δύο ἀντιθέτων χαρακτήρων καὶ δυνάμεων ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ δυνάμιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου τῆς Σάνδης καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐργασίας.

Ἦτο μεγάλη ἐξαίρεσις.

Συνήθως ἡ γυνή, ἡ ἐκτρεπομένη τῶν καθωρισμένων αὐτῇ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωμίας καθηκόντων, εἶνε ἐλαττωματικὴ τὸν χαρακτήρα, ἡ δὲ πέρα τῶν ἐσκαμμένων προχώρησις αὐτῆς ἀποτελεῖ παράβασιν, ἧς ἡ ἀνταμοιβή σπανίως ἔσται ἢ ἀναγνώρισις καὶ ἢ ἐπιδοκιμασία, καὶ τοῦτο οὐχὶ κατὰ πρόληψιν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει φυσιολογικῶν νόμων καὶ δεδομένων. Ἡ γυνή εἶνε ὁ φύλαξ, ἡ ἐστιάς τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, ὡς τοιαύτη δὲ δικαιούται ν' ἀπαιτῇ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸν καθολικὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀνοχὴν ἐν πάσῃ περιστάσει. Ἐξερχομένη τῆς φυσιολογικῆς αὐτῆς καταστάσεως, εἶνε ὑστερικὸν ὄν, ἐπίπλαστον, ψευδές, ζητοῦσα νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀρνοῦνται αὐτῇ καὶ φύσις καὶ κοινωμία. Ἄν ὑπάρχωσιν ἐξαίρεσις ἐν τῇ ἰστορίᾳ, αὐταὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὸν κανόνα. Ὁ κύριος παράγων τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς γυναικὸς εἶνε ἡ καρδιά, τὸ αἶσθημα, ἀλλ' ἡ κοινωμία, ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς πάλῃ, διέπεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἄλλων ἐλατηρίων, ἐν οἷς ὑστερεῖ τὸ ὠραῖον φύλον, τὸ προωρισμένον νὰ ἐκπροσωπῇ μόνον τὸ μυστήριον καὶ νὰ πληρῇ τὰς τέρψεις τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου. Ἀληθῶς ὑπῆρξαν λαοί, οἵτινες ἀνεγνώρισαν καὶ ἐτίμησαν τὴν γυναῖκα, περιβαλόντες αὐτὴν διὰ τινος αἴγλης· ἀλλὰ τοῦτο ἐντὸς τοῦ οἴκου μόνον, σπανιώτατα δὲ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ἔνθα δύναται ὅπως δῆποτε νὰ λάβῃ θέσιν αὕτη, νὰ ἐμπνευσθῇ διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀγορᾶς, ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείας, ἔνθα διασταυ-

ροῦνται καὶ παλαιοὺς τοσαῦτα πάθη, συμφέροντα, ἐλάτῃρια, ἢ γυνὴ εἶνε ξενικὸν φυτόν, μὴ δυνάμενον νὰ βλαστήσῃ καὶ νὰ καρποφορήσῃ. Ἡ γυνὴ εἶνε θρησκευτικὴ φύσις, λυρική, δυναμένη μόνον νὰ ἐκχύσῃ εἰς στροφὰς τινὰς, τρυφερὰς καὶ περιπαθεῖς, τὸ κυριεῦον αὐτὴν αἶσθημα. Ἀλλ' ἐπέκεινα τῆς ἰκανότητος ταύτης οὐδὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἐπὶ εὐρυτέρου σταδίου διαρκῆς καὶ γενναῖον, ἄξιον ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἐκδηλοῦται. Κοινωμία, ἐν ἣ ἀντίθετοι σκέψεις καὶ τάσεις σημαίνονται, προδίδει νοσηρὰν κατάστασιν, ἐκτροπὴν ἀπὸ τῶν φυσικῶν νόμων, ἄξιον ἀληθῶς πρότυπον καὶ ὑπόδειγμα τῶν Ἑκκλησιαζοσῶν τοῦ ἀθανάτου κωμωδιοποιοῦ τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ἐν τῇ ἱστορικῇ ταύτῃ περιόδῳ τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζυμώσεως, ὅποια ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ χάους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ τῶν μεγάλων προβλημάτων καὶ τῆς τολμηροτάτης ἀρνήσεως, τὸ πρόβλημα τῆς γυναικὸς ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς συζητήσεως ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ καθ' ἀπάσας τὰς σχέσεις, ὑφ' ἃς παρίσταται αὕτη ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια, τὸ διαζύγιον, αἱ σχέσεις ἐν ἐνὶ λόγῳ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων φύλων, τῶν ἐκπροσωπούντων τὴν ἀφετηρίαν τῆς κοινωνικῆς συστάσεως καὶ δημιουργίας, κατέστησαν ἀντικείμενα ἰδιαίτερας μελέτης καὶ ἀναπτύξεως ὑπὸ τε τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης, τῆς πολεμικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης μεταρρυθμίσεως. Τὸ θεμελιῶδες βιβλίον τοῦ νεωτέρου ἱστορικοῦ βίου, ὁ γαλλικὸς κῶδιξ, ἀπηγόρευσε ρητῶς τὴν ἀναζητήσιν τῆς πατρότητος, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία καθιέρωσε μετὰ παντὸς τοῦ κύρους αὐτῆς τὴν ἱερότητα τῆς οἰκογενείας. Ὁ γάμος εἶνε ὁ πυρὴν τῆς πολιτικῆς κοινωμίας, οἷα ὑφίσταται καὶ λειτουργεῖ σήμερον, αὕτη ἄρα δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ προσηκόντως, συνωδὰ τοῖς δόγμασι τῆς κοινωμίας τοῦ μέλλοντος, οἷαν προδιαγράφουσι οἱ μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἰδεολόγοι καὶ μεταρρυθμισταί, ἂν δὲν ὑποστῇ ριζικὴν τροποποίησιν αὐτὸς ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου. Τοιοῦτον τὸ τεθὲν θέμα ὑπὸ τῶν συγχρόνων μεταρρυθμιστῶν. Ὁ παραδοξότατος ἴσως τῶν ἀνθρώπων τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐξίσου μωρός, ὅσον καὶ μεγαλοφυής, αὐτὸς ὁ τελευταῖος γόνος ἀρχαιοτάτης δουρικῆς οἰκογενείας, ὁ Σαῖν Σίμων, ὁ κηρύξας ἑαυτὸν προωρισμένον νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν νέαν ἱστορικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ νὰ βασιλεύσῃ ἐπ' αὐτῆς, ὡς ἐβασίλευσεν ἐπὶ δέκα ὀκτῶ αἰῶνας ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐν τῷ εὐρυτάτῳ συστήματι τῆς μεταρρυθμιστικῆς αὐτοῦ οὐτοπίας, εἶχε ζητήσῃ τὴν ἀνατροπὴν παντὸς τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος καὶ τὴν δημιουργίαν νέου, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς νέας ἱστορικῆς τάξεως. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἦτο παράτολμος καὶ χιμαιρική, ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἄνευ ἀντιστάσεως, μετ' ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ πίστεως. Αἱ ἐπαναστάσεις εἶνε ὅμοιαι πρὸς καταγίδια, συγκυκῶσαι πᾶν τὸ προστυχόν, σαλεύουσαι τὰ πάντα ἐκ θεμελιῶν, μέχρις ὅτου ἐπανεῖλθῃ ἡ γαλήνη καὶ ἡ τάξις. Ἐν δὲ τῷ καθολικῷ τούτῳ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν συνειδήσεων στροβίλῳ, τῷ προκλη-

θέντι ὑπὸ τοῦ κλύδωνος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἅπαντες οἱ ὑφιστάμενοι κοινωνικοὶ θεσμοὶ ὤφειλον κατ' ἀνάγκην νὰ τεθῶσιν ὑπὸ συζήτησιν, μεταξύ δὲ τῶν πρωτίστων ὁ τοῦ γάμου. Ἐν ταῖς χιμαιρικαῖς αὐτῶν ὀπτασίαις οἱ μαθηταὶ τοῦ Σαιν Σίμωνος διὰ μυστικῆς γλώσσης ἐπεζήτησαν τὴν χειραφεσίαν τῆς σαρκός, (*réhabilitation de la chair*), κατ' ἀκολουθίαν τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα καὶ τὰς μεταξύ τῶν δύο φύλων σχέσεις ἐλευθέρας, ἀνεξαρτήτους πάσης κοινωνικῆς ὑποχρεώσεως. Τὰ τοιαῦτα δόγματα, ὅσον καὶ ἂν ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπὸ τῶν σωφρονούντων ἀνατρεπτικὰ τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος καὶ ἀνήθικα, ἔτυχον οὐχ ἥττον ἀποδοχῆς καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν ζητούντων τὴν μεταβολὴν χάριν τῆς μεταβολῆς. Καθ' ὃν καιρὸν συνεζητεῖτο καὶ ἐπεκρίνετο ἡ ἰδιοκτησία, ἵνα κηρυχθῆ κλοπὴ ἐπὶ τέλους, ὁ γάμος ἐπίσης ἔπρεπε νὰ ἐπικριθῆ δυσφημισόμενος, ὡς μία τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνισότητος, ὡς ἡ νομιμοποίησις τῆς τυραννίας τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικός, καὶ ἐζητεῖτο ἡ κατάργησις αὐτοῦ, ἡ διαγραφή ἀπὸ τοῦ κώδικος, ἐν ὀνόματι τῶν ἰδεῶν τῆς νέας ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος.

Ἦν τοιοῦτον ἐκκεντρικὸν πυρετόν, ἐπακολούθημα τῶν ἰσχυσάντων ἀνατρεπτικῶν ἀντικοινωνικῶν δογμάτων, διατελούντων τῶν πνευμάτων ἐν Γαλλίᾳ, ἐδημοσιεύετο τὴν τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπὸ τὸν τύπον μυθιστορίας, ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ ψευδωνύμου, τολμηρὸν βιβλίον, κήρυγμα πολέμου κατὰ τῶν καθεστώτων, προκαλέσαν, ἅμα τῇ δημοσιεύσει, ἔκτακτον ἐντύπωσιν, ἀνακηρυχθὲν δ' ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων κριτικῶν, μεθ' ὅλας τὰς ἐν αὐτῷ ὑποστηριζόμενας πλάνας, ἔεσχον. Τὸ βιβλίον ἐκαλεῖτο *Ἰνδιάννα*: ἄγνωστος ἦτο ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἦτο φλογερὸν, *θ ἔ μ ε τ ῆ ς ἡ μ ἔ ρ α ς*. Διὰ τολμηρᾶς διαλεκτικῆς συνεζητεῖτο ἐν τῷ βιβλίῳ μετὰ πυρετώδους ἐνδιαφέροντος, ἐξ ὑποκειμενικῆς μᾶλλον ἀπόψεως, ἢ ἐξ ἀντικειμενικῆς κριτικῆς, ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου, ὅστις ἀμφισβητούμενος ἤδη ἐν τοῖς στενοῖς κύκλοις τῶν Σαινσιμωνιακῶν, ἢ τῶν περὶ τὸν Φουριέρον, ἐρρίπτετο εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ εὐρυτέρου γαλλικοῦ δημοσίου διὰ βιβλίου καταληπτοῦ τοῖς πᾶσιν. Εἴτε ἐθαυμάζετο τὸ βιβλίον ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν, εἴτε κατεδικάζετο ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀνεγνωρίζετο οὐχ ἥττον ὡς ἐν τῶν ἀρίστων προϊόντων τῆς γενναίας καὶ δημιουργικωτάτης ἐκείνης περιόδου τῆς ἐργασίας τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος. Οἱ δημοτικώτατοι τῶν κριτικῶν τοῦ καιροῦ δὲν ἐδίστασαν νὰ καταλέξωσιν αὐτὸ μεταξύ τῶν ἀρίστων, ἐν μιᾷ στιγμῇ τοῦ ψευδωνύμου συγγραφέως καταστάντος ἀντικειμένου τῶν σχολίων καὶ τῆς περιεργείας καινοσπόνδου δημοσίου. Τὴν *Ἰνδιάνναν* ἐπηκολούθησε μετ' ὀλίγον ἡ *Βαλεντίνη*, ὑπὸ τὸ αὐτὸ γραφεῖσα πνεῦμα, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ νευρικὴ ἐκείνη καὶ παράδοξος *Λαιλία*, ἐν ὑστερικῇ ἀναμφιβόλως συλληφθεῖσα καταστάσει τῆς συγγραφέως, ἰδιότροπος, ἀντικοινωνικὴ, ἀλλὰ περιπαθῆς καὶ λαμπρὰ, ἀγαπῶσα διὰ νὰ πάσχη, πάσχουσα ἀνευ ἐλπίδος, μήτε ἀνὴρ, μήτε γυνή, ἀλλὰ κρᾶμά τι ἐξ ἀμφοτέρων, παρὰ φύσιν πλάσμα, ἀντίτυπον τῆς νοσηρᾶς κοινωνικῆς κατα-

στάσεως, ἐν ἣ διετέλει ἡ Γαλλία, ὑφ' ἧς ἐκλονεῖτο ἡ συνείδησις τῆς Εὐρώπης, καὶ τῆς ὁποίας ἡ *Λαιλία* ἦτο ἡ μοῦσα καὶ ἡ ἱέρεια. Ἡ κριτικὴ ἔστη πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βιβλίου ἐν ἀπορίᾳ, ἀγνοοῦσα ὅποια αἰσθήματα ἐνέπνευσαν αὐτό, τοσοῦτον περιπαθῆς, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀπαίσιον. Βεβαίως γυνὴ ἔγραψε τὸ βιβλίον τοῦτο, εἶπεν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Γονσταῦος *Planche*. Γοερὰ καὶ σπαραξικάρδιος κραυγὴ ἐξήρχετο ἀπὸ τῶν σελίδων αὐτοῦ, ζοφερὰ διαμαρτύρησις κατὰ κοινωνικῶν θεσμῶν καὶ τύπων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐπέσειε τὴν ἀπειλὴν τῆς χειραφεσίας καὶ ἔψαλλε τὸ ᾄσμα τῆς ἐξεγέρσεως. Καὶ ἦτο ἀληθῶς γυνὴ ὁ συγγραφεὺς, διότι μόνον τοιαύτη ἠδύνατο νὰ ἐμπνευσθῆ καὶ νὰ διατυπώσῃ τοιαῦτα αἰσθήματα, τοιοῦτους πόθους, ὅποιοι ἀνεπτύσσοντο ἐν τοῖς φλογεροῖς ἐκείνοις μονολόγοις τοῦ βιβλίου. Μετ' ὀλίγον ἐγίνωσκε τὸ περίεργον δημόσιον τὸ πραγματικὸν ὄνομα τῆς συγγραφέως, τὴν καταγωγὴν αὐτῆς καὶ τὰς περιπετείας, δι' ὧν διήλθεν, ἀναμίκτους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μετὰ μύθου καὶ ψεύδους, ἀλλὰ πάντως ἐρμηνεύσας τὰς σελίδας τῶν βιβλίων, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἦσαν ἡ τρυφή καὶ ἡ ἀπορία τῶν πολυαριθμῶν ἀναγνωστῶν τῆς παραδόξου συγγραφέως.

Τὸ βιβλίον εἶνε τὸ ἐξωτερικὸν ἀντίτυπον τοῦ ἐσωτερικοῦ πρωτοτύπου τοῦ συγγραφέως, ἢ εἰκὼν, ἐφ' ἧς ἀποτυπῶνται πολυτρόπως καὶ ποικίλως ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Ὁ ἀληθὴς ποιητῆς, ὅσον καὶ ἂν μελετήσῃ καὶ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου βαθύτατα, δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑποκειμενικότητος, ἥτις κατ' ἐξοχὴν κινεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γραφίδα. Ἡ ἀληθὴς τέχνη ἐκδηλοῦται ἐν τῷ μυστηριώδει συνδυασμῷ τοῦ ἐξ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἐξ ἀντικειμένου κόσμου. Ἡ δὲ ποιητικὴ δημιουργία τῆς *Σάνδης* ἀπέρρεεν ἀπὸ τῶν δύο τούτων αἰτίων, τῆς μελέτης τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν περιπετειῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῆς. Γεννηθεῖσα ἐν ταπεινῇ οἰκογενεῖᾳ, ἥτις ἐν τούτοις πρὸς μητρὸς ἰσχυρίζετο ὅτι ἄγει τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς *Σαξωνίας* διὰ τοῦ στρατάρχου *Μαυρικού* (*Moritz von Sachsen*), καὶ ἥτις φαίνεται ὅτι διήλθε διὰ πολλῶν περιπετειῶν καὶ ἁμαρτιῶν, αὐτὴ αὕτη, ἅμα τῇ ἐξόδῳ ἐν τῷ βίῳ, ἐδοκίμασε πάσας τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς συγκινήσεις ἀκανόνιστου καταστάσεως, εἴτε ὡς θυγάτηρ οἰκογενείας, εἴτε ἀκολούθως ὡς σύζυγος. Ἦτο τέκνον γάμου ἐξ ἀνισογενείας, τοῦ μὲν πατρὸς ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν, τῆς δὲ μητρὸς εἰς τὴν τοῦ λαοῦ, περιπετειώδη διεθούσης τὰ νεανικὰ ἔτη, ἀντελήφθη δὲ λίαν ἐπωδύνως τῶν συνεπειῶν τῶν κοινωνικῶν προλήψεων, τῶν διαιρουσῶν εἰς τάξεις περιφρονουμένων τὰ ἄτομα τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, τῶν ἀμοιβαίων ἀντιπαθειῶν, τῆς ἀδιαφορίας, μέχρι τοῦ μίσους. Ἀκολουθῶς, ὁ γάμος αὐτῆς δὲν ἐγένετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τὰς συνθήκας ἐκείνας, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ ἐνότης καὶ ἡ αἰδιότης τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τύχην ἢ κατ' ἀνάγκην, ληφθέντων ὑπ' ὄψει συγγενικῶν ἰδιοτροπιῶν, ἢ τῆς ἰδιοσυκρασίας τῆς κόρης, ἀνωτέρας τοῦ συζύγου καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν φύσιν, οὕτω δὲ καταλήξας

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ Ο ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ

κατ' ανάγκην εἰς τὴν διάστασιν, ἣν βραδύτερον ἔμελλε νὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ διαζύγιον. Διὰ τῶν ἐπωδυνωτάτων τούτων περιπετειῶν τῆς πρώτης αὐτῆς ἡλικίας διελθοῦσα ἡ Σάνδη, καὶ ὡς ὄρφανὴ κόρη, καὶ ὡς διαστᾶσα σύζυγος, γευθεῖσα τῶν πικριῶν τοῦ καθεστῶτος κοινωνικοῦ βίου, ριφθεῖσα μοιραίως εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ τὰς περιπετείας, ἐσοχηματίσθη διὰ τοῦ χρόνου ἐν ἰδίᾳ οὕτως εἰπεῖν σχολῇ, ἥς τὰς θεωρίας καὶ τὰ δόγματα ἐζήτησε κατὰ πάντα τρόπον νὰ εἰσαγάγῃ εἰς κοινωνίαν, αἰθανομένην τὰς αὐτὰς ἐντυπώσεις, τὴν αὐτὴν ἀντιπάθειαν κατὰ τῶν κρατούντων δογμάτων. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ τῆς δυστυχίας καὶ τῆς δοκιμασίας ἀναπτυχθεῖσα ἡ Σάνδη, διετύπωσε τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῆς βίον διὰ λαμπρᾶς εἰκόνας ἐν ἅπασιν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῆς, μετ' ἀκαθέκτου διαλεκτικῆς ὀρμῆς προσβαλοῦσα κατ' ἔξοχὴν τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς τοῦ γάμου, ὑπὸ τὸ ὅποσον, καὶ ὡς κόρη καὶ ὡς σύζυγος, δὲν ἐγνώρισε τὴν εὐτυχίαν. Οὕτως ὅσον καὶ ἂν ἐκρίνοντο ἐπικίνδυνα τὰ δι' αὐτῶν ἀναπτυσσόμενα δόγματα ὑπὸ τῆς κριτικῆς, ἦσαν ἐκδηλώσεις εἰλικρινεῖς συντετριμμένης καρδίας, ἀλγεῖνὰ αἰσθήματα, ἅτινα δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ τύχωσι τῆς ψήφου τῆς δημοσίας γνώμης, ἥτις ἐπὶ τοιούτων θυμάτων ἔχει τὸν λόγον αὐτῆς, ἀξιοῦσα νὰ ἐπιβληθῇ ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν κριτικὴν. Ἀληθῶς, ἡ Γεωργία Σάνδη, ἥς καθίστατο ἤδη γνωστὸν τὸ ψευδῶνυμον, ἀλλὰ καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ αἱ δυστυχίαι τοῦ πρώτου βίου, κατετάσσετο εἰς τὴν χορείαν τῶν πρώτων συγγραφέων τοῦ καιροῦ, ἡ δὲ φήμη αὐτῆς, ὡς ἐλαφρὰ πνοὴ ἀνέμου, κατὰ πρῶτον διεδίδετο εἰς Γαλλίαν, καὶ συγχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην.

Ἡ ἐν περιπετεῖαις γεννηθεῖσα συγγραφεὺς τῆς Λαιλίας δὲν ἦτο προωρισμένη νὰ διέλθῃ τὸν βίον ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ ἡρέμῳ ἐργασίᾳ τοῦ σπουδαστηρίου. Ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῆς ἐσφυζε ζωηρὸν φαίνεται τὸ αἷμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον ἄλλοτε ἐθέρμανε τινὰς τῶν ὑποτιθεμένων προγόνων τῆς, τοὺς ἀκαθέκτους ἐκείνους πρίγκιπας τῆς Σαξωνίας, περὶ ὧν τοσαῦτα ἐγράφησαν καὶ ἐθρυλήθησαν, τοῦ ἀτάκτου τῶν ὁποίων βίου ἦτο καὶ αὐτὴ ἀπόγονος καὶ κληρονόμος. Ἡ Σάνδη, καὶ μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν αὐτῆς ἀνατολήν ἐπὶ τοῦ φιλολογικοῦ ὀρίζοντος τῆς Γαλλίας, ὡς ἀστήρ πρώτης τάξεως, μεθ' ὅλας τὰς ἐπιβεβλημένας ἤδη αὐτῇ νέας κοινωνικὰς ὑποχρεώσεις, ἐξηκολούθησε διάγουσα τὸν αὐτὸν ἀκανόνιστον καὶ ἀτακτον βίον, τὸν χαρακτηρίζοντα τὰ νεανικὰ τῆς θυέλλης καὶ πάλης ἔτη αὐτῆς, καὶ εἰς ὃν ὀφείλομεν ἀναμφιβόλως τὰ ἄριστα τῶν ποιητικῶν αὐτῆς προϊόντων. Ἡ ἄλλοτε ἐρωμένη καὶ συνεργάτις τοῦ Ἰουλίου Σανδώ, ἀφ' οὗ ἔμεινεν αὐτῇ καὶ τὸ ψευδῶνυμον, σχετισθεῖσα ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παρισινῶν γραμμάτων μετὰ τῶν ἐξοχωτάτων αὐτῶν ἀντιπροσώπων, συνέδεσε μετ' ὀλίγον στενοτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ, τοῦ περιπαθεστάτου τῶν λυρικῶν τῆς νέας Γαλλίας, τοῦ κατ' ἔξοχὴν νοσήσαντος τὴν νόσον τοῦ αἰῶνος καὶ διατυπώσαντος τὸ ἀπόρρητον καὶ τὸ πένθος τῆς νόσου ταύτης δι' ἀλγεῖνῶν στροφῶν, γνησίου ἀδελφοῦ ἐν πνεύματι τοῦ Βύρνος, τοῦ Χαΐνε, τοῦ Λεοπάρδη. Ὁ ἀτυχῆς ποιητὴς τοῦ Ρόλλα καὶ τῶν Νυκτῶν εἶχε καταστῆ

ὁ ἐπιστήθιος τῆς Σάνδης φίλος, *le Secrétaire intime*, ὡς ὑπαινίσσεται αὐτὴ ἡ ἰδία ἐν τῷ ὁμονύμῳ μυθιστορηματι, περιγράφοντι τὴν ἐν Ἰταλίᾳ μετ' αὐτοῦ διαμονήν. Φυγόντες τὴν τύρβην τῶν Παρισίων, μετέβησαν ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὴν πέρα τῶν Ἀλπεων θελκτικὴν χερσόνησον, ὅπου θάλλουσιν αἱ μύρτοι, ἐκεῖ δέ, ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας, ὑπὸ τὰς τέρψεις καὶ τὴν ἀμοιβαίότητα, διήλθον τὴν χρυσὴν σελήνην τοῦ μέλιτος. Ἐν Βενετίᾳ κατ' ἔξοχὴν τὸ ποιητικὸν ζεῦγος διήλθε, καθὰ φαίνεται ἐκ τῶν περιγραφῶν τῆς Σάνδης, τὰς γλυκυτέρας τῆς ἐφημέρου ἐνώσεως στιγμᾶς. Ἀλλ' ἐκεῖ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ διάστασις, ἡ μυθιστορικὴ ἐκείνη ρῆξις, περὶ ἥς τοσαῦτα ἔμελλον νὰ θρυληθῶσι καὶ νὰ γραφῶσι. Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὰ ἀπόρρητα τοῦ οἴκου, τῆς καρδίας, εἰς ἃ οὐδεὶς δικαιούται νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ ἐξετάσῃ. Σημειῶ μόνον ὅτι ἐκ τῆς διαστάσεως ταύτης τῶν δύο μεγάλων συγγραφέων προήλθε βραδύτερον περιεργὸς φιλολογία, κακεντρεχῶς ἐξετάσασα καὶ ἀναλύσασα σχέσεις, αἵτινες ἐδικαιοῦντο νὰ διατελῶσιν ἀπόρρητοι ἀπὸ τῆς περιεργείας τοῦ δημοσίου, ἱκανῶς τραυματίσασα τὴν καρδίαν τῆς συγγραφέως τῆς Λαιλίας, ἥτις δὲν ἐδίσασε καὶ αὐτὴ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν παράδοξον ἐκεῖνον ἀγῶνα, ἵν' ἀπολογηθῇ κατὰ τῶν ἀποδοθειῶν αὐτῇ μομφῶν ἐπὶ ἀπιστίᾳ καὶ ἀσπλαγχνίᾳ πρὸς τὸ νοσοῦν ἐκεῖνο τέκνον τοῦ αἰῶνος. Οὕτως ἐγράφη ἡ μυθιστορία *Elle et lui*, εἰς ἀπάντησιν ἐτέρας τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μυσσέ Παύλου *Lui et Elle*, ἥκιστα βεβαίως διαλύσασα τὴν κατ' αὐτῆς προκατάληψιν τῆς δημοσίας γνώμης, ἐξακολουθούσης νὰ θεωρῇ τὸν παθόντα ποιητὴν ὡς θυσιασθέντα ὑπὸ τῆς ἀσταθοῦς Λαιλίας. Ἀδελφον τί συνέβη μετὰ τῶν δύο μεγάλων συγγραφέων ἐν Βενετίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔπταισεν ἡ Σάνδη, μὴ κρίνωμεν αὐτὴν διὰ τοῦ μέτρου, δι' οὗ μετροῦμεν τοὺς κοινούς τῶν βροτῶν ὦμεν δ' ἐπιεικεῖς πρὸς τὰ ἔξοχα τῶν πνευμάτων, ἀπὸ τῶν παραπλανήσεων τῶν ὁποίων δυνάμεθα ἐκάστοτε καὶ νὰ τερπώμεθα καὶ νὰ διδασκώμεθα, εἰσερχόμενοι εἰς κόσμους νέους, οὓς ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ ἡ κοινὴ τῶν ἀνθρώπων φαντασία.

Μετὰ τὸ ἀλγεῖνόν τοῦτο ἐπεισόδιον ἐν τῷ βίῳ τῆς Σάνδης, αὐτὴ ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ἀλλ' ἀκμαϊότερα καὶ ἀνδρικοτέρα. Ἡ μόνωσις τοῦ σπουδαστηρίου δὲν δημιουργεῖ πάντοτε τὸν συγγραφέα, ἀλλ' ὁ ἀγὼν τοῦ βίου καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ καθημεριναὶ συγκινήσεις. Ἡ κατὰ τοῦ καθεστῶτος δυσἀρέσκεια, τὸ πάθος, ἡ ἀκατάβλητος δίψα τοῦ ιδεώδους εἶνε τοσαῦται ἀφορμαὶ δυνάμει καὶ ἐργασίας διὰ τὸν ἀθλητὴν τοῦ πνεύματος. Καὶ ὑπῆρχον τότε ἐν Γαλλίᾳ πλεῖστα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ αἷτια, προκαλοῦντα τὴν πάλην καὶ τὴν ἐργασίαν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι κρείττονος μέλλοντος. Ἡ αὐρηλιανὴ δυναστεία δὲν ἐβασίλευεν ἐπὶ ρόδων ἐν τῇ πατρίδι τῆς ἐπαναστάσεως. Καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ ἔθνους ἐτελεῖτο ζύμωσις, ἐμπνεούσα ἤδη ἀνησυχίας εἰς τοὺς προνοητικωτέρους περὶ ἐπικειμένης καταστροφῆς. Πολιτικοὶ δυσηρεστημένοι πάσης ἀποχρώσεως ὑπέσειον καθ' ἐκάστην ἐν ἀμφοτέροις τοῖς νομοθετικοῖς σώμασι τὰ

θεμέλια τοῦ κυβερνητικοῦ καθεστῶτος ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους· αἱ κυβερνήσεις διεδέχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλλήλας ἀσταθεῖς, ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἐκάστοτε ἀπὸ τῶν τάξεων τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐξερχομένην νέαν δύναμιν, ἥτις ἀποσυνετίθετο, ἅμα τῇ ἐπιτεύξει τοῦ θριάμβου. Ἡ τρίτη τάξις, διὰ τοῦ Γυιζώτου κατ' ἐξοχὴν, καταλαβοῦσα τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, διεχειρίζετο αὐτὴν αὐθαδῶς, τείνουσα νὰ δημιουργήσῃ πλουτοκρατικόν τι σύστημα, ἐπὶ τοῦ τιμήματος μόνον τῆς ψήφου ἐρειδόμενον. Ἐκ τῶν αἰτίων δὲ τούτων ἀνεπτύσσοντο καθ' ἐκάστην, εὐρίσκοντα ἀπήχησιν παρὰ τῇ συνειδήσει τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ποικίλα σχέδια καὶ συστήματα κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναδιοργανώσεως, μὴ διστάζοντα καὶ ἀπέναντι τῶν τολμηροτάτων ὀνειρῶν. Οἱ Σαινσιμωνιακοί, οἱ Φουριεριοί, ὁ Λερού, ὁ Προυδὼν, ὁ Λουδοβίκος Βλάγκ, ὁ Λαμενναί, ὁ Καβέ, καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι νεφελοκοκκυγικῆς πολιτείας ἰδεολόγοι, ἐκήρυττον διὰ πάσης γλώσσης τὸ τέλος τοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἀνατολὴν λογικωτέρου μέλλοντος, συμφώνου πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ Γεωργία Σάνδη δὲν ἐδίστασε νὰ κατέλθῃ καὶ ν' ἀναμιχθῇ καὶ αὕτη ἐν τῷ πανδαιμονίῳ ἐκείνῳ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πόθων, οἵτινες ἐτάραττον τὴν συνείδησιν τῆς Γαλλίας. Ἄμα τῇ ἐπανόδῳ αὐτῆς εἰς Παρισίους, σχετιθεῖσα μετὰ δημοτικωτάτου καὶ φιλελευθερωτάτου ἀνδρὸς τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐνὸς τῶν ἡγετῶν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, τοῦ ἐκ Βούργης Μιχαήλ, κατήλθεν ἀπὸ τῶν ἡρέμων κορυφῶν τῆς τέχνης εἰς τὸν στρόβιλον τῆς κοινωνικῆς πάλης. Καθιστάτῃ ἤδη φανατικὴ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἢ νεφελώδης Δριϋδῆς, ἢ θρησκευτικὴ ἰέρεια τῆς νέας κοινωνίας, οὐχὶ πλέον νευρικὴ ἱεροφάντις τῆς τέχνης, ἀλλ' ἐπαναστατικὴ μοῦσα νέου κόσμου, οἷον ἐδιδάσκετο αὐτὸν ἐκ τῶν ἐκάστοτε μεταβαλλομένων σχέσεων αὐτῆς μετὰ τῶν ἐνθουσιωδεστέρων ἡγετῶν τῆς ἀγγελλομένης νέας τάξεως, τοῦ Μιχαήλ κατὰ πρῶτον, ἀκολουθῶς δὲ τοῦ φιλοσόφου Λερού, ἢ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἱερέως Λαμενναί. Αἱ σχέσεις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπέδρασαν βαθύτατα ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ πνεύματος τῆς Σάνδης· ὀφείλομεν δ' εἰς αὐτὰς οὐκ ὀλίγα ἄξια λόγου ἔργα, ἀποπνέοντα τὰς τάσεις τῶν χρόνων ἐκείνων. Οὕτως ἐγράφησαν αἱ Ἐπτὰ χορδαὶ τῆς Λύρας, αὐτὴ ἢ ἐπάχорδος ἀληθῶς ψυχὴ τῆς συγγραφέως, ὑφισταμένη ἀλλεπαλλήλως ποικίλας ἐντυπώσεις, αἰσθήματα, τέρψεις, ἐκάστοτε νέαν ἔμπνευσιν τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας. Ἐνεκα τοῦ εὐμεταβόλου τούτου χαρακτηρὸς τῆς Σάνδης, ἢ τέχνη αὐτῆς ὑπέστη ποικίλας μεταμορφώσεις ἐκ τῶν ἐκάστοτε νέων δημιουργικῶν παραγόντων, τῶν ἐπιδρώντων ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς, πολλάκις δὲ καὶ ἐλυμάνθη, ὑπέικουσα εἰς τὰς ἀξιώσεις μᾶλλον τοῦ καιροῦ, ἢ εἰς τὰ δόγματα τοῦ καλοῦ. Αὐτὴ αὕτη ὁμολογεῖ τὸ ἀμάρτημα τοῦτο, εἰς ὃ οὐχὶ ἅπαξ δυστυχῶς ὑπέπεσεν, ὑποκύψασα εἰς τὰ συμφέροντα, τὴν δημοτικότητα τῆς ἡμέρας, ἢ εἰς τοὺς κανόνες τῆς τέχνης. Ἄλλ' ἢ τέχνη εἶνε ἀμερόληπτος· οὐδέποτε δικαιούται ὁ ἀληθῆς ποιητὴς νὰ κατέλθῃ, συνταράσσων καὶ οὗτος τὰ ἐφήμερα κοινωνικὰ πάθη, καθιστάμενος ὄργανον χυδαίων παθῶν καὶ ἐνοστικῶν· ἢ θεωρία

τοῦ αἰωνίου καλοῦ ἐν τῇ φύσει, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἶνε ἢ ἀποστολὴ τῆς τέχνης, ἢ δυναμένη ν' ἀπαθανάτισῃ τὸν ποιητὴν, ὅστις διὰ νὰ καταστῇ ἀληθῶς τοιοῦτος, ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ διαγκωνιζόμενος μετὰ τοῦ ὄχλου τῆς ἡμέρας, νὰ καταφεύγῃ δὲ μόνον εἰς τὰς κορυφάς, ἐκεῖ ὅπου ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ γαλήνη τῆς θεωρίας καὶ τῆς σκέψεως.

Ἐν τοῖς ἐπαναστατικοῖς τούτοις χρόνοις τοῦ ποιητικοῦ βίου τῆς Σάνδης ἐγράφησαν πλεῖστα μυθιστορικὰ αὐτῆς ἔργα, πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν τείνοντα, τὴν κατὰ τοῦ καθεστῶτος δυσπιστίαν, ἐν κοινῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνατρεπτικῶν τῆς πυρετώδους ἐκείνης ἱστορικῆς περιόδου, τῆς προηγηθείσης τῆς κοινωνικῆς θυέλλης τοῦ 1848. Οὕτως ἐγράφησαν ὁ Σπυρίδων, τὸ Ἀμάρτημα τοῦ Κ. Ἀντωνίου, ὁ Ὁράτιος, αἱ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Μαρίαν, ἡ Λουκρητία Φλοριάνη, ὁ Κονσουέλος, ἡ Ἰωάννα, ἡ Μικρὰ Φαδέττη, τὸ Τέλεσμα τοῦ Διαβόλου, καὶ πλεῖστα ἄλλα, κηρυχθέντα καὶ ὑπὸ τῆς αὐστηροτάτης κριτικῆς ἄξια τὴν πρώτην νὰ καταλάβωσι θέσιν ἐν τῇ δημιουργικῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀνησυχου ἐκείνης περιόδου, ἐπιδράσαντα δὲ βαθύτατα ἐπὶ τῶν πνευμάτων, οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Ἦσαν οἱ χρόνοι ἀκαταπαύστου ἐπαναστατικῆς ἐργασίας, τῶν ὀνειρῶν προσεχοῦς ἀποκαλύψεως νέου κοινωνικοῦ κόσμου, πρὸς ὃν ἅπαντες προσεπάθουν νὰ συντελέσωσι, προσφέροντες τὸν ὀβολὸν αὐτῶν. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ φιλοσοφία, ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, ἡ ποίησις, ἡ μυθιστοριογραφία, ἀπ' ἀντιθέτου ἀφετηρίας, ἀλλὰ πρὸς τὸ αὐτὸ τέρμα τείνουσαι, ὑπέσκαπτον τὰς κοινωνικὰς βάσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου· ἀνατρεπτικαὶ θεωρίαι διημιλλῶντο καθ' ἐκάστην ἐπὶ μείζονι τόλμῃ, ἐπὶ ἐπιθέσει· οὕτω προέβαιναν ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἢ καταιγίς, ἢ προωρισμένη νὰ συνταράξῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον ἐκ θεμελίων. «Ἄνιᾳ ἢ Γαλλία», ἀνεφώνησε μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ ἄλλοτε τρυφερὸς ψάλτης τῶν Μελετῶν, ὁ μελαγχολικὸς ραψῶδὸς τοῦ Ἰοκελύνοῦ, ὁ ἀριστοκρατικὸς προσκυνητὴς τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος, ἤδη ἀκκιζόμενος πρὸς τὰς ἄκρας δημοκρατικὰς θεωρίας, καταστάς εἰς τῶν τολμηροτάτων νεωτεριστῶν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ βήματος, διὰ δὲ τῆς Ἰστορίας τῶν Γιρονδίνων ἀπολογηθεὶς καὶ αὐτῶν τῶν παρεκτροπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν σκοτεινῶν παθῶν τῆς ἡμέρας γράψας ἐποποιίαν μᾶλλον ἢ ἱστορίαν τῶν μεγάλων ἡμερῶν τῆς Γαλλίας. Ἀληθῶς εἶχε δίκαιον νὰ ἀνιᾶ ἢ Γαλλία, ἢ Εὐρώπη, ἐκ τοῦ παρισταμένου ἐκείνου θεάματος, τῆς ἀνατροπῆς πάντων τῶν ὑφισταμένων λογικῶν κανόνων, τῆς καταβάσεως τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ οἴκτροῦ σταδίου τῶν κοινωνικῶν παθῶν καὶ συμφερόντων, ἵνα καταστῶσιν ὄργανα ἐφημέρων σκοπῶν. Μετὰ τὴν κολοσοσιαίαν ἐκείνην ἐργασίαν ἐπῆλθε ταχέως καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ δογματικὸν καθεστῶς τοῦ Γυιζώτου, τὸ κράτος τῆς τρίτης τάξεως καὶ τῶν ἀστῶν, ὑπεχώρει εἰς τὸν νέον κοινωνικὸν παράγοντα, τὴν τετάρτην τάξιν, τὸν λαόν, ἀνευ διακρίσεως τιμήματος, εἰς ὃν ἐπελούθη τῆς ἐπαναστά-

σεως τοῦ 1848, παρείχετο καὶ τὸ δίκαιον τῆς πανδήμου ψηφοφορίας πρὸς διοργάνωσιν τῆς ἐγκαινισθείσης νέας τάξεως.

Ἐν τῇ διαταράξει καὶ τῇ ἀνατροπῇ ἐκείνη τῶν ὄρων τοῦ βίου καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, ἄπορον πῶς ἡ ἀνδρόφρων συγγραφεὺς, ἡ ἱστορικὴ αὐτῆ πρόδρομος τῆς Λουίζης *Michele*, ἡ ἐξίσου μετὰ τῶν τολμηροτάτων ἐπαναστατικῶν συντελέσασα εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς νέας καταστάσεως, δὲν ἐπεζήτησε νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γαλλικὴν συνέλευσιν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Λερού, τοῦ Λαμενναί, τοῦ ἐκ Βούργης Μιχαήλ καὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς παλαιῶν συνεργατῶν ἀσχοληθῇ ἐπὶ εὐρυτέρου ἤδη πεδίου εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν δημιουργίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡ τοσοῦτο παραπαίσασα γαλλικὴ ἐκείνη συνέλευσις οὐδαμῶς ἄπορον νὰ παρείχε τὸ δίκαιον τῆς ἐν τῇ συνελεύσει ἐξαιρετικῆς παραστάσεως εἰς τὴν συγγραφέα τοῦ Ὀρατίου. Οὐχ ἤττον ἡ δρᾶσις αὐτῆς ὑπῆρξε ζωηρὰ καὶ εὐρεῖα καὶ ἔξω τῆς συνελεύσεως, εἴτε ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ, εἴτε ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως. Οὕτω συνειργάσθη μετὰ τοῦ φανατικοῦ ἐκείνου Βαρβὲ ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ, τῷ «Δήμῳ τῶν Παρισίων», δημοσιεύσασα Ἐπιστολὰς εἰς τὸν Λαόν, μετ' ὀλίγον δ' ἐπελήφθη τῆς ἐκδόσεως ἰδίας ἐφημερίδος, τοῦ «Ἀγῶνος τοῦ Λαοῦ», ἧς ἐλάχιστοι ἀριθμοὶ ἐδημοσιεύθησαν. Ἄλλ' ὅ,τι διήγειρε σκανδαλώδη θόρυβον περὶ τὸ ὄνομα τῆς Σάνδης κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τῶν πολιτικῶν σκανδάλων ἦτο ἔγγραφόν τι τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργείου, ἀποδοθὲν εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς Σάνδης, μεγάλως δ' ἀνησυχῆσαν τὰς καθεστηκυίας τάξεις τῆς Γαλλίας. Ἡ μεγάλη συγγραφεὺς εἶχε κατέλθει, πῦξ καὶ λάξ ἀγωνιζομένη, ἐν τῷ θορυβῶδι ἐκείνῳ ἐπαναστατικῷ ἀγῶνι, ἀναξίῳ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν αὐτῆς καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτῆς πνεύματος. Φεῦ! εἶνε ἡ νόσος τῶν ἡμετέρων δημοκρατικῶν κοινωνιῶν, τῆς πανδήμου ψηφοφορίας, ἡ καταλαμβάνουσα ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης τὰ μᾶλλον εὐγενῆ καὶ αἰθέρια πνεύματα, καταβιάζουσα δ' αὐτὰ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῆς αἰωνίας ἀληθείας, τῆς θεωρίας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ρίπτουσα αὐτὰ ἀπαισίως εἰς τὸν κονιορτὸν τῶν παθῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀγῶνων, ἀπορροφῶντων τὰς κρατίστας καὶ εὐγενεστάτας τῶν δημιουργικῶν αὐτῶν δυνάμειν. Οὕτως ἀπεσβέσθησαν πολλὰ διάνοιαι πρὸ τοῦ τεθέντος αὐταῖς διλήμματος — τῆς ἐν τῇ μονώσει τοῦ σπουδαστηρίου ἐλευθέρας καὶ ἀνεξαρτήτου ἐργασίας, ἢ τῆς περίξ κοινωνικῆς ἀφομοιώσεως. Ἡ Σάνδη ἐγένετο θῦμα ἐπίσης, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, τῆς νόσου ταύτης, παρὰ τὰς παραδόσεις καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ φύλου τῆς, ἐπεμβᾶσα εἰς ἀλλότρια ἔργα, οὕτω δὲ πλέον ἢ ἅπαξ βεβηλώσασα τὴν ἱερὰν τέχνην, προσκυνήσασα ξένους θεοὺς, ἐνῶ ἤρκει αὐτῇ ἡ ἀθάνατος θεότης τῆς τέχνης, ἧς κατὰ προνομιοῦχον ἐπίνευσιν τῆς φύσεως ἐτάχθη τοσοῦτον ἔξοχος μυσταγωγὸς καὶ ἱεροφάντης.

Ἐπὶ τέλους τὸ πολιτικὸν τόλμημα τῆς δευτέρας Δεκεμβρίου τοῦ 1851 ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν ἐνεργὸν πολιτικὸν βίον τῆς Σάνδης, ἧτις φοβηθεῖσα προσωπικὴν κα-

ταδίωξιν, ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ἴσως τῆς Στάελ, ἀπηνῶς καταδιωχθείσης ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ πρώτου Ναπολέοντος, κατέφυγεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Βρυξέλλας, ἀλλ' ἐπανεκάμψε μετ' ὀλίγον εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἦδη ἐζήτησε τὴν ἡσυχίαν, διὰ ν' ἀφιερῶθῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην· καὶ εὔρεν αὐτὴν ἐν τῷ πατρῷῳ κτήματι ἐν Nohant, ἀπομακρυνθεῖσα τῆς κοινωνικῆς τύρβης. Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ περιόδῳ τοῦ βίου τῆς, ὠριμος ἤδη ἀπὸ πολλοῦ τὴν ἡλικίαν, κατέστη ἡ ἐργατικωτάτη τῶν συνεργατῶν τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων», ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποχωρῆσαι ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐπαναστατικοῦ αὐτῆς πυρετοῦ, οὕτω δ' ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ παγκοσμίῳ περιοδικῷ τὰ τελευταῖα τῶν μυθιστορικῶν αὐτῆς ἔργων, ἐξ ὧν τὰ κράτιστα εἶνε ἡ Ἐξομολόγησις νέας κόρης, ἡ ἀδελφή μου Ἰωάννα, ἡ Λαλοῦσα Δρῦς, τὸ Κύπελλον, ἡ Μαριάννα καὶ ἄλλα. Τὰ ἔργα ταῦτα κατ' οὐδὲν μὲν ἐκράτυναν τὴν ποιητικὴν φήμην τῆς Σάνδης, ἧτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἦτο θεμελιωμένη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, οὐχ ἤττον ἐκάστοτε διήγειρον τὸν θαυμασμόν καὶ τὰς συγκινήσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου, ἀπὸ δεκαετηρίδων ἐθισθέντος νὰ παρακολουθῇ μετ' ἐνθουσιώδους ἐνδιαφέροντος τὴν ποιητικὴν στασιοδρομίαν τῆς συγγραφέως τῆς Λαιλίας, ἧτις ἐν καθεστηκυίᾳ ἤδη ἡλικίᾳ, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν κοινωνικῶν παθῶν, τῆς πάλης τοῦ βίου, ἀφιέρωθῃ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων, Ἐστιὰς τοῦ οἴκου, ἐνδιαφέρουσα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς οἰκείοις, οἰκοδέσποινα εὐεργετικὴ εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν περὶ τὸν πύργον τοῦ Nohant, οἵτινες ἀληθῆ ἔτρεφον πρὸς τὴν φιλάνθρωπον κυρίαν αὐτοῦ λατρείαν, καταστάσαν ἀληθῶς εὐεργέτιδα τῶν πενήτων καὶ τῶν πασχόντων, οὐδέποτε ἀρνηθεῖσαν τὴν συνδρομὴν αὐτῆς, ζητουμένην ὑπὸ τῆς δυστυχίας.

Ἡ Γεωργία Σάνδη ὑπῆρξεν εἰς τῶν παραδοξοτάτων χαρακτήρων τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀληθὲς πρόβλημα, τὸ ὅποῖον ἀπόκειται οὐχὶ εἰς τὴν κριτικὴν ἢ τὴν αἰσθητικὴν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φυσιολογίαν νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ. Πολλάκις παρέστησαν ἐπὶ τοῦ θεάτρου τῆς ἱστορίας γυναικες, ἐξασκήσασαι προφανῆ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων, προκαλέσασαι δὲ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ δημοσίου. Ἡ λεπτότης τοῦ πνεύματος αὐτῶν, τὸ ὑπερτεροῦν αἰσθημα ἐν πάσῃ αὐτῶν σκέψει ἢ πράξει εἶνε ἰσχυρὰ ἐλατήρια, δυνάμεινα νὰ προσελκύσωσι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ ψυχροτέρου, τοῦ μᾶλλον κατ' αὐτῶν προκατειλημμένου ἀνθρώπου. Ἐξαιρουμένων τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐβασίλευσαν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεδείχθησαν ὑπέρτεροι τοῦ εἴδους των, μέγα διαδραματίσασαι πρόσωπον, καὶ ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐν τοῖς γράμμασι, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πολιτικῇ, ἀλλ' ἢ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐγένετο ἐν στενῷ κύκλῳ, ἔμμεσος μᾶλλον, οὐδ' εἶχε τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποῖον ἐχαρακτήρισε τὴν ἐργασίαν τῆς Σάνδης. Ἀληθῶς ἡ κυρία Στάελ, κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν τινα ἐπὶ τοῦ δημοσίου

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΑΝΔΗΣ

Ἀποκαλυφθεὶς τῇ 10 Αὐγούστου ἐν Σάτρῳ. — Ἔργον Aimé Millet.

πνεύματος ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος μακρῷ ἀγῶνι αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἐπιρροή αὐτῆ, μεθ' ὅλην τὴν περιφανῆ θέσιν καὶ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις τῆς ἐξόχου γυναικός, οὐδέποτε διευτώθη τοσοῦτον εὐρεῖα, τοσοῦτον καθολική, ὅσον ἡ ἐπιρροή, ἣν ἐξήσκησεν ἡ Γεωργία Σάνδη ἐπὶ τῶν συγχρόνων τῆς. Ἡ Στάελ ἐξεπροσώπει τὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀγῶνα συγκεκριμένης τινός ομάδος δυσηρεστημένων ἐκλεκτῶν ἀτόμων, ἀλλ' ἀπετέλει τὸν πυρῆνα, ἐξ ἀβρότητας μᾶλλον πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥκιστα δὲ ἐκ πραγματικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἀναγνωρίσεως. Ἡ συγγραφεὺς τῆς Κορίννης ὀφείλει τὴν δημοτικότητα αὐτῆς μᾶλλον εἰς τὴν ἄφρονα καὶ πείσιμονα καταδίωξιν τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἢ εἰς τὰς περὶ τῆς Γερμανίας σελίδας, δι' ὧν διενόηθη νὰ ἐπικρίνη ἐμμέσως τὴν πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ καταδικάσῃ δι' ὑπαινιγμῶν καθεστῶς, βαρῶς ἤδη ἀνεχόμενον ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους· ἡ δὲ κοινωνικὴ αὐτῆς σημασία, ἡ ἐθνικὴ δημοτικότης προῆλθον ἐκ τῆς καταδιώξεως ταύτης, οὐχὶ δ' ἐκ τῶν ἐντυπώσεων σελίδων τινῶν τῆς Γερμανίας, ἐν αἷς ἐξαίρονται μόνον αἱ αἰσθηματικαὶ ἀρεταὶ τῶν Γερμανίδων καὶ ἡ ξανθὴ αὐτῶν κόμη, τὰ νεφελώδη αἰσθήματα τῆς τότε ἀκμαζούσης ρομαντικῆς Σχολῆς, τὰ ἀνεφίκτα ὕψη μεταφυσικῆς φιλοσοφίας, καὶ παρ' αὐτῆς ἴσως μὴ προσηκόντως κατανοηθείσης, ἢ ἐκ τοῦ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πραγματικοῦ αὐτῆς ἀγῶνος ἐν τῷ εἰδυλλιακῷ ἐρημητηρίῳ τοῦ Corpet. Ἀλλ' ἡ ἐπιρροή τῆς Σάνδης ὑπῆρξε πάντῃ διάφορος· ἡ γοητεία αὐτῆς δὲν περιωρίσθη παρά τινι τάξει μόνον, ἀλλ' ἐξεδηλώθη ἐπὶ εὐρυτέρας μερίδος τῆς κοινωνίας. Εἶνε ἀληθές, ὅτι πλεῖστοι τῶν ἰδεῶν αὐτῆς ἐξελέγχονται οὐχὶ πρωτότυποι, ὅτι ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀτόμων, μεθ' ὧν ἐκ περιτροπῆς συνεσχετίσθη, ἀλλ' οὐχ ἤττον, ὡς παρετήρησεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ὑψίστης ἀκμῆς τοῦ βίου αὐτῆς ὁ Ἑρρίκος Χάινε, ἐλάμβανε τὰς ξένας ἰδέας, ἀπέδιδε δ' αὐτὰς λαμπρότερας διὰ τῶν συγγραμμάτων τῆς. Οὕτως ἀριστοτέχνης λαμβάνει ἀκατέργαστον ἢ καὶ κατειργασμένον μέταλλον, κατορθοῖ δὲ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸ ἄλλον τύπον, λαμπρότερον καὶ τεχνικώτερον. Ἀπηγεῖτο ἀληθῶς ἐξαιρετικὴ κριτικὴ ἰκανότης, ἵνα κατανοηθῇ ἡ κεκρυμμένη πατρότης τοῦ ἔργου τῆς συγγραφῆς. Ἐν τούτῳ ἀπέκειτο ἡ δύναμις τῆς Σάνδης καὶ ἡ ἐπιρροή ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου· ἡ δὲ σημερινὴ κοινωνιστικὴ ἐργασία, ἡ κατὰ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου βία κριτικὴ τῶν ἐπιζητούντων τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἐλευθεροῦ ἔρωτος, καὶ ἄκοντας ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν χιμαιρικὴν ποιήτριαν τῆς Ἰνδιάννης καὶ τῆς Λαιλίας μᾶλλον, ἢ εἰς τοὺς γεωμετρικοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς πολιτείας τοῦ Φαλακτηρίου καὶ τῆς ἀνευ γάμου καὶ οἰκογενεῖας κοινωνικῆς τάξεως τῶν συγχρόνων μεταρρυθμιστῶν. Δυστυχῶς ὁ ἀγῶν, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον ἐπιμόνος ἐξήσκησε τὰς ποιητικὰς αὐτῆς δυνάμεις ἡ Σάνδη, ἦτο ἀνάξιος τοῦ εὐγενοῦς καὶ λεπτοῦ αὐτῆς πνεύματος. Τὸ συμπέρασμα τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἐργασίας ἐξελέγχεται ἤδη ἄχαρι, δυστυχῆς, δυνάμενον μόνον νὰ προαγάγῃ τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀναστάτῳσιν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, νὰ διαταράξῃ πάσας τὰς σχέσεις αὐτοῦ, νὰ ρίψῃ τὸν διαταγ-

μὸν, τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν ψυχρότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἢ νὰ δημιουργήσῃ μόνιμόν τι, εὐγενές καὶ γενναῖον, δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ἠθικώτερον σύνδεσμον, εἰς τινὰ εὐδαιμονεστέραν καὶ ἀνωτέραν κατάστασιν ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ οἰκογένεια ἦτο καὶ ἔσται ἡ ἀμεσωτάτη καὶ ἡ στερεωτάτη κοινωνικὴ βᾶσις, αὐτὴ ἐν σπέρματι ἢ πρώτῃ κοινωνίᾳ, ἀναπτύσσομένη διὰ τοῦ χρόνου καὶ εὐρυνομένη μέχρι τῶν τελευταίων ὁρίων, οὕτω δὲ τελοῦσα τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτῆς προορισμόν, τὸν στενώτερον καὶ ἀσφαλέστερον σύνδεσμον τῆς ἀνθρωπότητος. Πᾶσα ἄρα κατ' αὐτῆς προσβολὴ ἢ ἀμφισβήτησις εἶνε αὐτῆς τῆς κοινωνίας ἀμφισβήτησις, τῶν βάσεων, ἐφ' ὧν ἐδράζεται, καὶ δι' ὧν κραταιοῦται τὸ ἠθικὸν αὐτῆς καθεστῶς, τὸ ὅποιον κατ' ἀνάγκην θέλει κλονηθῆ, κλονουμένης ἐκ τοῦ προτέρου τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ βάσεως καὶ ἀφετηρίας.

Ἡ Σάνδη ἡμάρτησεν, ἐπλανήθη ἐν τῇ ἠθικῇ ἀπόψει τῆς κοινωνίας, παρανοήσασα τοὺς θεμελιωδεστάτους θεσμοὺς αὐτῆς, οὕτω δὲ ἐξασκήσασα ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου μετὰ τοσοῦτων ἄλλων ἀνατρεπτικῶν τῆς αἰωνίας κοινωνικῆς τάξεως, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπορρέουσας, περιεβλήθη τὴν ἱερὰν σφραγίδα τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἱστορίας, κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτῆς, ὡς ποιητρίας, ὡς ἀνωτέρου δημιουργικοῦ πνεύματος, εἶνε ἔξοχον, θαυμάσιον. Πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων τῆς δὲν θέλουσι καλυφθῆ ὑπὸ τῆς λήθης τοῦ μέλλοντος, διότι ἀνεπτυξεν ἐν αὐτοῖς τὰ λεπτότατα τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας, τὰς τρυφερωτάτας παθήσεις, τὰς γοητευτικώτατας συγκινήσεις τοῦ ἀνθρώπου, πάσχοντος ἢ εὐδαιμονοῦντος, ἐν τῇ τρίβῳ βαίνοντος τῆς ἀληθείας ἢ πλανωμένου. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἰσχὺς τοῦ πνεύματος, τὸ δίκαιον αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀθανασίας. Θέλουσι συγγνωσθῆ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς, ὅτι ἠγάπησε πολὺ. Ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀγάπης ταύτης, ἐκ τοῦ πόθου τοῦ ἰδεῶδους καὶ τοῦ τελείου προῆλθον μᾶλλον αἱ πλεῖστοι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς, ἠπατήθη καὶ παρεπλανήθη. Ἀλλ' ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέως, αἱ ὕψηλαί τάσεις τοῦ ποιητοῦ θέλουσι καλύψῃ διὰ τῆς λαμπρόδος αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ τὰς πλάνας τοῦ κοινωνικοῦ μεταρρυθμιστοῦ. Τοῦτο ἀνεγνώρισεν ἔκπαλαι ἡ κριτικὴ, τοῦτο ἀναγνωρίζει σήμερον ἡ Γαλλία διὰ τῆς ἀνεγέρσεως μνημοσύνου ἀνδριάντος εἰς τὴν συγγραφέα τῆς Λαιλίας, τοῦ Ὀρατίου καὶ τῆς Βαλεντίνης.

N. KAZAZHE.

Παρόραμα. Ἐν σελ. 34. «Ἀνιᾶ ἢ Γαλλία» ἀντὶ Ἀνιᾶται κ.τ.λ.

Σ. Δ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δημοσιευμένης ἐν τῷ παρόντι τεύχει εἰκόνας τοῦ εἰς τὴν Γεωργίαν Σάνδην ἀνεγερθέντος ἐσχάτως ἀνδριάντος, τῇ παρακλήσει ἡμῶν ὁ πολυμαθὴς φίλος καὶ καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου κ. Ν. Καζάζης, ἀπέστειλε τὴν ἀνωτέρω ὠραίαν μελέτην περὶ Γεωργίας Σάνδης, δι' ἣν ἐκφράζομεν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας μας.

ΑΝΘΟΔΕΣΜΗ

ΤΑ ΑΝΘΗ ΤΟΥ ΤΕΪΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΦΦΕ.

Τὸ ἄνθος τοῦ Καφφέ διενόηθη ποτε νὰ πορευθῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀδελφοῦ ἄνθους τοῦ Τεΐου. Τοῦτο ὑπεδέχθη τὸ ἄνθος τοῦ Καφφέ μετὰ πολλῆς εὐπροσηγορίας, ἀλλ' ἐν τῇ ὁποίᾳ διεφαίνετο ἔλαφρόν τι αἴσθημα ὑπεροχῆς.

Ἀπέναντι τοῦ Τεΐου, τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Καφφὲς ἦτο βάρβαρόν τι ἄνθος, μετὰ τοῦ ὁποίου ὅμως θὰ συγκατένευε νὰ σχετισθῆ, μεθ' ὅλην τὴν διαφορὰν, ἥτις χωρίζει πεπολιτισμένον πολίτην τοῦ Οὐρανίου κράτους, ξένου τινος, βεβουθισμένου εἰσέτι ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀμαθίας.

Ἄλλ' ὁ Καφφὲς ἦν ἀρκούντως δξύνους καὶ πανοῦργος, ὅπως μὴ θεωρηθῆ ἄξιος τοιαύτης ὑποδοχῆς καὶ συγχρόνως λίαν ὑπερήφανος ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρῃ ταύτην.

— Ἀγαπητέ μου, εἶπεν εἰς τὸ ἄνθος τοῦ Καφφέ ὅτε ἀπέμειναν μόνοι, φέρεσθε πρὸς με διὰ τρόπου ὅλως ἀνοικείου, διὰ τρόπου ὅστις οὐδὲ ἄλλως μοὶ ἀρμόζει. Μάθετε ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς προστασίας σας καὶ ὅτι κατ' οὐδένα λόγον εἶμαι ὑποδεέστερος ὑμῶν.

Τὸ ἄνθος τοῦ Τεΐου ὑψωσεν ὑπεροπτικῶς τοὺς ὤμους.

— Ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς μου ἀριθμεῖ ἐξάκις χίλια ἔτη ὑπὲρ τὴν ἰδικὴν σας· χρονολογεῖται ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Κινεζικοῦ κράτους, ὅπερ εἶνε τὸ ἀρχαιότερον τῶν γνωστῶν βασιλείων.

— Καὶ τί σημαίνει τοῦτο;

— Ὅτι μοὶ ὀφείλετε σέβας!...

Πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸν ὅτι ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἐγένετο περὶ μικρὰν τινα καλλιτεχνικὴν τράπεζαν, ἐφ' ἧς ἦσαν ἀποτεθειμένα ἐν δοχεῖον καφφέ καὶ ἕτερον τεΐου. Τὰ δύο ἄνθη ἔσπευσαν ν' ἀντλήσωσι ζωὴν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς δοχείοις τούτοις εὕρισκομένων διεγερτικῶν καὶ ἐπιρρώσωσι τὴν ῥητορικὴν αὐτῶν δεινότητα.

— Εἶσθε τόσο ἀνοῦσιον, ἐφώνησεν αἴφνης ὁ Καφφὲς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κίνας ἠναγκάσθησαν νὰ σᾶς ἐγκαταλίπωσι καὶ σᾶς ἀντικαταστήσωσι διὰ τοῦ ὁπίου. Ἀπωλέσατε πλέον δι' αὐτοὺς τὴν διεγερτικὴν δυνάμιν σας, δὲν γεννᾶτε πλέον ἠδέα ὀνειράτα, ἀλλ' εἶσθε ἀπλοῦν ποτὸν τῆς τραπέζης, ὡς παρ' ἡμῖν ὁ μηλίτης ἢ ὁ ζῦθος.

— Κρατῶ, ὑπέλαβε τὸ Τεΐον, λαοῦ, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Κινέζους. Κρατῶ τῆς Ἀγγλίας.

— Καὶ ἐγὼ τῆς Γαλλίας.

— Ἐνέπνευσα τὸν Οὐάλτερ Σκῶττ καὶ τὸν λόρδον Βύρωνα.

— Ἐγὼ οἰστρηλάτισα τὸν Μολιέρων καὶ τὸν Βολταῖρον.

— Εἶσθε βραδύ δηλητήριον.

— Εἶσθε ἀπλοῦν χωνευτικόν.

Τὸ ἄνθος τοῦ Τεΐου ἐπανέλαθεν.

— Ἐν τῷ ἀρμονικῷ ψιθύρῳ, τὸν ὁποῖον ἐκπέμπει τὸ

ἀπαστρᾶπτον δοχεῖον, ἐν ᾧ μὲ παρασκευάζουσι, νομίζει τις ὅτι ἀκροᾶται τῶν οὐρανίων ὠδῶν τῶν ἐφεστίων θεοτήτων· τὸ χρωμᾶ μου ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους ὠραίας παρθένου. Εἶμαι ἢ μελαγχολικὴ, ἢ τρυφερὰ ποιήσας τοῦ Βορρᾶ.

— Μὲ κοσμεῖ τὸ μελάγχρουν τῶν θυγατέρων τοῦ Τροπικοῦ, ἀπήντησε τὸ ἄνθος τοῦ Καφφέ· εἰμὶ πλήρες σφρίγγους ὡς ἐκεῖναι· ὀλισθαίνω ὡς πῦρ εἰς τὰς φλέβας, εἰμὶ ὁ ἔρωσ τῆς Μεσημβρίας.

— Σὺ φλέγεις· ἐγὼ παρηγορῶ.

— Ἐγὼ τονίζω· σὺ γεννᾶς τὸν μαρασμόν.

— Εἰς ἐμὲ ἢ καρδιά!

— Εἰς ἐμὲ ἢ κεφαλή!

Τὰ ἐρεθισθέντα ἄνθη ἤθελον ἀφεύκτως συμπλακῆ, ἀν μὴ συνεφώνουν νὰ ζητήσωσι δικαιοσύνην ἀπὸ δικαστηρίου τινος, ἀποτελουμένου ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ καφφεποτῶν καὶ τεῖοποτῶν. Τὸ δικαστήριον τοῦτο συνεδριάζει ἀπὸ αἰώνων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσεν εἰσέτι νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀμερόληπτον ἀπόφασίν του.

ΤΟ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ.

Ἄνθος τι κατέπεσεν ἐκ τῆς κόμης τῆς· ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ τὸ ὑπεγείρῃ, ἀλλ' ἐκείνη,

— Ἄφες, τῷ εἶπε, ἄφες τὸ ἄνθος ὅπερ παρασύρει ὁ ἄνεμος καὶ λάβε τοῦτο.

Καί, ούρουσά με ἐκ τοῦ κόλπου τῆς, μ' ἐναπέθηκεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ φίλου τῆς.

— Ἄνθος λεπτὸν καὶ χάριεν, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος, ἀτενίζων με ἐπιχαρίτως, θέλω νὰ σὲ διαφυλάξω ἐς αἰεὶ, προσφιλες ἄνθος, ἄνθος ὠραίας ἀναμνήσεως.

Μὲ παρέλαβε παρ' αὐτῷ καὶ ἐθύθισε τοὺς κλώνάς μου ἐντὸς κρυσταλλίνου ἀμφορέως· μ' ἐθεώρει ἀδιακόπως καὶ ἐν ἐμοὶ ἐνόμιζεν ὅτι διέβλεπεν ἐκείνην.

— ὦ ἄνθος τῆς φιλάτης μου, ἔλεγε συνεχῶς, πόσον εἶνε ἠδὺ τὸ ἄρωμά σου καὶ πῶς μεθύσκει τὴν καρδίαν μου! Σὲ ἠγγίσειν ἐκείνη καὶ ἐπὶ τῶν πετάλων σου ὠλίσθησε τὸ ἄρωμα τῆς ἀναπνοῆς τῆς. Θὰ σὲ ἀνεγνώριζον μεταξὺ μυρίων ἀνθέων.

Ἐν τούτοις τὸ χρωμᾶ μου ἤρξατο ὠχρίων, ὁ κλών μου, λιποψυχῶν, ἐκλινε. Ἡμέραν τινα μ' ἔλαβε μελαγχολῶν εἰς τὰς χεῖράς του.

— Ἀτυχὲς ἄνθος μοὶ εἶπε, μέλλεις ν' ἀποθάνης· τὸ βλέπω. Ἐλθέ. Ἐπιθυμῶ νὰ σ' ἐνταφιάσω εἰς τόπον μυστικὸν καὶ προσφιλεῖ, νὰ σ' ἐνταφιάσω εἰς τὴν καρδίαν μου.

Μ' ἐναπέθηκε μεταξὺ τῶν ἀρωματωδῶν ἐπιστολῶν τῆς φίλης του καὶ ἀνεπαύθη ἐντὸς εὐώδους ἀτμοσφαίρας. Συνεχῶς ἐκεῖνος ἐπεσκέπτετο τὸν τάφον μου καί, φᾶσμα εὐγνώμον, ἀνεβαλλόμεν τὰ πρῶτά μου μῦρα, παριστάμην

πρὸ αὐτοῦ ἐν ὅλῃ τῇ αἴγλῃ τῆς νεότητός μου καὶ ἀνε-
νέουν οἶονεὶ τὸ αἶσθημά του.

Βαθμηδὸν τὸν ἔβλεπον σπανιώτερον· αἱ ἐπισκέψεις
τοῦ τάφου μου ἠραιώθησαν.

Τὴν ἐπαύριον ἐπανῆλθε καὶ ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς χω-
ρὶς νὰ τὰς ἀναγνώσῃ. Κατόπιν τὰς ἔρριψεν ἐντὸς τῆς
ἐστίας. Ἐθεώρησεν ἐμὲ ἐπὶ μακρὸν καὶ θὰ ἐνόμιζέ τις
ὅτι με ἠρώτα: διατί εὐρέθην ἐκεῖ. Μ' ἐπίεσεν ἐντὸς τῶν
δακτύλων του κ' ἐπλησίασε πρὸς τὸ παράθυρον· ἠσθάνθη
τότε νὰ ὀλισθαίνω ἐκ τῶν ἀφελῶς προστριβομένων δα-
κτύλων του.

Δὲν με ἀνεγνώριζε πλέον ὁ ἀχάριστος, ἐμέ, τὸ ἄνθος
τὸ ἀποσπασθὲν ἐκ τῶν κόλπων τῆς φιλιτάτης του, ἐμέ, τὸ
ἄνθος τῆς ἀναμνήσεως! Ὁ ἄνεμος διέσπειρεν εἰς τὴν
ἀτμόσφαιραν τ' ἀπεξηραμένα πέταλά μου.

Ο ΜΗΚΩΝ

Ἄλλοτε ἤμην τὸ ἄνθος τοῦ ὕπνου· ἀλλ' ὁ ὕπνος δὲν
ἀρκεῖ ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς λήθην τῶν κακῶν.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ζητεῖ πλέον ὕπνον, ζητεῖ ὄνειροπο-
λήσεις. Ἄλλοτε ἐκαλούμην λήθη, σήμερον καλοῦμαι ρεμ-
βασμός.

Ὁ ἄνθρωπος μ' ἐπληξεν εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐμύζησε
τὸ ἀπὸ τῶν πληγῶν μου ἐκρέον αἷμα.

Οἱμοὶ! Ἄπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐξέλιπεν ἀπ' ἐμοῦ ἡ
ἡσυχία, ἡ εὐτυχία, ἡ χαρά!

Μόλις ὁ κλῶν μου ὑψωθῆ ὀλίγον ὑπὲρ τὴν γῆν, ὁ σί-
δηρος με προσεγγίζει· κατατέμνει τοὺς κόλπους μου καὶ
ἀπ' αὐτῶν ἐκρεῖ τὸ νηπενθὲς ὑγρόν, ὅπερ θωρεῖ ἠδέα
ὀράματα, ὅπερ θωρεῖ τὴν μέθην τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας.

Μόλις ὁ ἄνθρωπος με πλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του, ἡ
ψυχὴ του περυγίξει· καταλείπει τὴν γῆν.

Παλινδρομεῖ πρὸς τὸ παρελθὸν ἢ ἀφίπταται πρὸς τὸ
μέλλον.

Πλανᾶται ἐν ταῖς ἀναμνήσεσιν ἢ ἐν τῇ ἐλπίδι.

Ποῦ εἰσιν οἱ εὐδαίμονες χρόνοι, καθ' οὓς ἐπλανώμην
νύκτωρ ἀνὰ τὴν ἀτμόσφαιραν καταχέον τὸ ἀγνὸν σπέρμα
μου ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν θνητῶν;

Προσῆλκον τότε ἡδιστον τὸν Μορφέα, υἱὸν τῆς ἐρ-
γασίας καὶ πατέρα ἡρέμων ὀνειρων.

Εἰς τὴν ὑπνώττουσαν μητέρα ἐδείκνυον τὸ ἀρτιγεννὲς
βρέφος της, φαιδρὸν καὶ ὑπομειδιῶν· εἰς τὸ ἀτυχὲς ὀρ-
φανὸν ἐδείκνυον τὴν μητέρα του, ἠδέως κλίνουσαν ἐπὶ
τῶν χειλέων του καὶ δίδουσαν αὐτῷ τὴν εὐλογίαν της ἐν
ἀσπασμῷ, πλήρει στοργῆς καὶ λατρείας.

Ἡ ζωὴ μου ἔρρεεν εὐδαίμων καὶ ἤρεμος, βραχεῖα καὶ
ἀκτινοβόλος ὡς τὸ ἔαρ.

Ποῖον βάσκανον πνεῦμα ἀφήρπασεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου
τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐν τοῖς κόλποις μου ἐγκεκλειμένου φίλ-
τρου, τοῦ φίλτρου, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ θα-
νάτου μου;

Ἄλλὰ πρὸς τί παραπονοῦμαι; Ὅμοιάζω τῷ ποιητῇ.

Οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν αὐτῷ τὰς ἡδυτέρας τῶν ἀπολαύ-
σεῶν των, τὰς χαριεστέρας τῶν ὄνειροπολήσεῶν των καὶ
ἐν τούτοις πίπτει μεταξύ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς ἀν-
θρωπότητος.

ΤΟ ΑΝΘΟΣ ΤΗΣ ΛΕΜΟΝΕΑΣ.

Αἱ σύντροφοί σου, νεαρὰ κόρη, ἀνεζητήσαμεν τῇ πρωΐᾳ
ταύτῃ ἐν τῇ ὑγρᾷ ἀπὸ τῆς δρόσου ἐσοχῇ ἄνθος τι, ὅπερ
θ' ἀποτελέσῃ τὸν παρθενικὸν στολισμὸν σου.

Μετ' οὐ πολὺ θὰ μᾶς ἐγκαταλίπῃς, ἴν' ἀκολουθήσῃς
ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἀγαπᾶς. Δὲν θὰ συμμερισθῇς πλέον
τῶν παιδιῶν καὶ τῶν χορῶν μας.

Λάβε τὸ ἄνθος τοῦτο τῆς Λεμονέας· τὸ ἡδὺ αὐτοῦ
ἄρωμα ὠδήγησεν ἡμᾶς πλησίον του.

Προσηγγίσαμεν τῷ δένδρῳ καὶ τὸ ἄνθος τῆς λεμονέας
ἐψιθύρισε.

— Ζητεῖτε ἀνθοδέσμην ἵνα στολίσητε τοὺς κόλπους
μελλονύμφου τινος. Δρέψατέ με.

Εἶμαι λευκὸν ὡς ἐκείνη, ἡδὺ ὡς ἐκείνη. Ὅμοιον πρὸς
τὴν σωφροσύνην, τὸ ἄρωμά μου διαρκεῖ ἐπὶ μακρὸν, ἀφ'
ὅτου με δρέψωσι.

— Ἄνθος τῶν μελλονύμφων, ἠρωτήσαμεν αὐτό, διατί
φέρεις καρποὺς ἐπὶ τῶν κλώνων σου;

Ἐκεῖνο ἀπήντησε.

— Εἶμι τὸ ἐμβλημα τοῦ γάμου. Ἡ ἐρῶσα γίνεται μή-
τηρ· ἡ γυνὴ ζῆ παρὰ τὰ τέκνα της, τὸ ἄνθος παρὰ τὸν
καρπὸν.

Τότε ἐδρέψαμεν αὐτό.

Διείρεσον τὸν ὥραϊον τοῦτον κλῶνα τῆς Λεμονέας,
νεαρὰ κόρη. Θές τὸ ἡμισυ ἐπὶ τῆς κόμης σου καὶ τὸ ἀπο-
λειπόμενον ἐπὶ τοῦ κόλπου σου. Τοῦτο εἶνε τὸ τελευταῖον
δῶρον τῶν προσφιλῶν συντρόφων σου.

Τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ θὰ σε ὀδηγήσωμεν εἰς τὸν ναὸν καὶ
ἡ μήτηρ σου, περιπτύσσουσά σε, θὰ κλείσῃ ὀπισθὲν σου
τὴν θύραν τοῦ συζυγικοῦ οἴκου.

Διατήρησον τὸν στέφανον τοῦτον καὶ τὴν ἀνθοδέσμην,
ὠραία κόρη, διατήρησον αὐτὰ καλῶς καὶ εἶθε, ὅταν τὸ
ἄνθος τῆς λεμονέας μαρανθῇ, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτε
τὸν εὐδαίμονα καιρὸν καθ' ὃν ἦσο λευκὴ καὶ ἄγνή ὡς
ἐκεῖνο!

(Κατὰ τὸν Delord.)

Π. Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ.

Ἡ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΩΑΜΕΘΑΝΟΙΣ

(Γεθμιλ Δζουμαά.)

Ὁ Μωάμεθ, βλέπων ὅτι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι
εἶχον ἕκαστος ἡμέραν τινὰ τῆς ἐβδομάδος ὠρισμένην
πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, θεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ
συστήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἔθνος αὐτοῦ μίαν τοιαύτην·
μ' ὅλα ταῦτα, πρὸς διαστολὴν ἐκ τῶν ἄλλων θρησκειῶν,

Ο Ξ ΟΡΕΙΧΑΛΚΟΥ ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

ᾧ φεῖλε νὰ δείξη τοῖς ὄπαδοῖς αὐτοῦ ἡμέραν διάφορον ἐκείνων ἃς εἶχον καθιερώσει πρὸς τοῦτο αἱ μνησθεῖσαι θρησκείαι. Ὅθεν ὡς τοιαύτην ἐξελέξατο τὴν παρασκευὴν, κληθεῖσαν ἐκ τούτου γέβμιλ δζουμαά, ἥτοι ἡμέραν συναθροίσεως. Διάφοροι λόγοι φέρονται διὰ τὴν παρὰ τοῦ Μωάμεθ προτίμησιν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀντὶ ἑτέρας τινός. Κατὰ τινὰς φαίνεται ὅτι ὁ προφήτης προετίμησε ταύτην, διότι πολὺ πρὸ αὐτοῦ ὁ λαὸς συνείθιζε νὰ συνέρχεται κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, καίτοι συνήρχετο οὐχ χάριν θρησκευτικῶν λόγων, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς πολιτικὸν σκοπὸν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐκαλεῖτο πρότερον Ἑλ-Ἀρουμπά. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐρωτάζετο ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔφθασεν ὁ Μωάμεθ εἰς τὴν Μιδινὰν (Ἑλ-μεδινέϊ Μουνεβέρ), εἰς ἣν εἰσῆλθεν ἡμέραν παρασκευὴν, ἄλλος δὲ ὅτι ὁ

Κάαβ Ἴων Ἀοβά, ἀρχηγὸς φυλῆς καὶ εἰς τῶν προγόνων τοῦ Μωάμεθ, ἔδωκεν εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα, διότι κατὰ ταύτην ὁ λαὸς συνείθιζε νὰ συνέρχεται ἐνώπιον αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν λόγων τούτων ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ ὅτι μόνος ὁ Μωάμεθ ἐξελέξατο ταύτην τὴν ἡμέραν, διότι κατ' αὐτὴν ὁ Θεὸς κατέπαυσε τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας. Οἱ Μωαμεθανοὶ τιμῶσι λίαν τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ἀποδίδουσι αὐτῇ πλεῖστα ὅσα ἐγκώμια, ἀποκαλοῦντες αὐτὴν ἡγεμονίδα τῶν ἡμερῶν καὶ τὴν ἐξοχωτέραν πασῶν τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος, ἐφ' ὧν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος· διίσχυρίζονται μάλιστα ὅτι ἡ ἐσχάτη κρίσις θέλει γείνη ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ θεωροῦσιν ὡς ἰδιαιτέραν πρὸς αὐτοὺς τιμὴν τὸ ὅτι

ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ ὀρίσῃ τὴν παρασκευὴν ὡς ἡμέραν ἑορτῆς εἰς τοὺς μουσουλμάνους. Ἡ προσευχὴ τῆς παρασκευῆς λέγεται σελάτουλ-δζουμαᾶ, ἔξ οὗ καὶ ὁ ναὸς καλεῖται παρ' αὐτοῖς τζαμί, ἦτοι μέρος ὅπερ συναθροίζει τοὺς πιστοὺς, ἢ ἔνθα συνέρχονται πρὸς δημοσίαν λατρείαν.

Συγκρίνοντας τὴν ἡμέραν ταύτην πρὸς τὰς παρ' ἄλλοις ἔθνεσι πρὸς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καθιερωμένας ἡμέρας, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ μωαμεθανοὶ δὲν εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ ἑορτάζωσι τὴν ἡμέραν ταύτην μετὰ τοσαύτης ἱερότητος, ὡς εἰσι πρὸς τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι, ἑορτάζοντες τὸ Σάββατον καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὴν Κυριακὴν· διότι ἐν τινι ἐδαφίῳ τοῦ Κορανίου (Κεφ. ΞΓ') ῥητῶς ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς προσευχῆς, καίτοι πολλοὶ τῶν λίαν εὐλαβῶν ἀποδοκιμάζουσι τὸ νὰ δαπανᾶται μέρος τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς κοσμικὰς ὑποθέσεις καὶ ἀπαιτοῦσι νὰ ἀφιερῶται ὁλόκληρος εἰς ἔργα τῆς μελλούσης ζωῆς.

Ἐκτὸς τῆς παρασκευῆς, καλουμένης ὡς ἀνωτέρω, καὶ τοῦ σαββάτου, καλουμένου γεβμισοσέπτ, ἦτοι ἡμέρα ἀναπαύσεως, ἡσυχίας, αἱ λοιπαὶ τῆς ἐβδομάδος ἡμέραι βαίνουνσι κατ' ἀριθμητικὴν τάξιν, ἦτοι λέγονται, γιέβμιλ-ἀχάδ πρώτη ἡμέρα ἢ Κυριακὴ· γιέβμιλ-ισνέϊν, δευτέρα ἡμέρα· γιέβμιλ-σελασέ τρίτη ἡμέρα· γιέβμιλ-έρμπά, τετάρτη ἡμέρα γιέβμιλ-χαμίς, πέμπτη ἡμέρα.

ΜΗΝΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΟΡΑΝΙΟΥ ΩΣ ΙΕΡΟΙ

Ἔθος ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀραβί νὰ τηρῶσι ὡς ἱεροὺς τέσσαρας μῆνας τοῦ ἑνιαυτοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων θεώρουν παράνομον τὸ ἀπέρχεσθαι εἰς πόλεμον, ἀπέχοντες οὕτω πάσης ἐπιδρομῆς καὶ ἐχθροπραξίας. Κατὰ τοὺς μῆνας τούτους ὁ πλησίον τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ εὐρισκόμενος ἔζη ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ ἂν ἤθελέ τις μάλιστα ἀπαντήσῃ τὸν φονέα τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο ποσῶς νὰ τὸν κακοποιήσῃ. Ἐκ τούτου δὲ καταδεικνύεται τρανῶς ἡ φιλάνθρωπιᾶ τοῦ ἀραβικοῦ ἔθνους, ὅπερ, καίτοι ἐκτεθειμένον, ὡς ἐκ τοῦ ἀνεξαρτήτου πολιτεύματος τῶν πλείστων φυλῶν αὐτοῦ, εἰς διηνεκεῖς ἔριδας καὶ πολέμους πρὸς διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ἐθεώρει νόμιμον νὰ περιστέλλῃ τὴν λύσσαν τοῦ πολέμου καθ' ὠρισμένην τινὰ χρόνον περιόδον.

Ὁ θεσμὸς οὗτος, ὅστις καθιερώθη μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἀραβικῶν φυλῶν, ἐξαιρουμένων τῶν φυλῶν τοῦ Ταῖ καὶ Χαταάμ καὶ τινῶν ἀπογόνων τοῦ Χαριζ Ἰων Καάθ (παρ' ὧ οὐδεὶς τόπος ἢ χρόνος ἱερὸς ὑπῆρχε) ἐτηρεῖτο παρ' αὐταῖς μετὰ τοσαύτης θρησκευτικῆς εὐλαβείας, ὥστε ἐλάχισται περιστάσεις ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθ' ἃς παρέβησαν τὸν θεσμὸν τοῦτον (κατὰ τινὰς τέσσαρες, κατ' ἄλλους δὲ ἔξ περιστάσεις), οἱ δὲ κατ' αὐτοὺς τοὺς μῆνας ἐπιχειρηθέντες πόλεμοι θεωροῦνται παράνομοι,

τοιούτος δὲ εἶναι καὶ ὁ πόλεμος ὃν ἐπεχείρησαν αἱ φυλαὶ τοῦ Κορίς μετὰ τοῦ Καῖς-Αἰλάν, καθ' ὃν ὁ Μωάμεθ ὑπηρετεῖ ὑπὸ τοὺς θεῖους αὐτοῦ, ὧν κατὰ τινὰς μὲν τεσσαρῶν καὶ δέκα ἐτῶν κατ' ἄλλους δὲ εἰκοσαέτης.

Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μῆνες εἶναι ὁ ῥετζέπ, ζιλκαδέ, ζιλχιτζέ καὶ μουχαρέμ, ἦτοι ὁ ἑβδομος, ὁ ἐνδέκατος, δωδέκατος καὶ ὁ πρῶτος τοῦ ἑνιαυτοῦ. Ὁ ζιλχιτζέ ἦτον ὁ μὴν καθ' ὃν μετέβαινον εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ναοῦ τῆς Μέκκας καὶ πρὶν ἢ ἔτι εἰσαχθῆ ὁ μωαμεθανισμὸς παρ' αὐτοῖς· ἔνεκα δὲ τούτου, ἵνα δύνωνται νὰ μεταβαίνωσι ἀσφαλῶς εἰς τὸ μέρος τῆς γενικῆς ταύτης ἑορτῆς καὶ ἐπανακάμπωσι εἰς τὰ ἴδια, ἐθεωρεῖτο ἀπαράβιαστος καὶ ὁ προηγούμενος τοῦ μηνὸς τούτου καὶ ὁ ἐπόμενος αὐτῶ, ἦτοι ὁ ζιλκαδέ καὶ ὁ μουχαρέμ. Αὐστηρότερον τῶν ἄλλων λέγεται ὅτι ἐφυλάσσετο ὁ ῥετζέπ, πιθανῶς διότι κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐνήστευον ἀνεκαθεν οἱ εἰδωλοάτραι Ἀραβες. Ὁ ῥαμαζάν, ὅστις κατόπιν ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ὡς μὴν νηστείας, ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλοατρείας καθιερωμένος εἰς ὄργια καὶ πότους.

Ἡ τήρησις τῶν μνησθέντων μηνῶν ἐφάνη εἰς τὸν Μωάμεθ τόσοσιν λογικῆ, ὥστε παρεδέξατο αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο ἐν πλείστοις χωρίοις τοῦ Κορανίου ἀπαγορεύεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μηνῶν τούτων ῥητῶς ὁ πόλεμος κατ' ἐκείνων οἵτινες θεωροῦσιν ἐπίσης αὐτοὺς ἱεροὺς, διότι, ἄλλως, δίδοται πλήρης ἄδεια νὰ προσβάλλωσι ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν τοὺς μὴ θεωροῦντας αὐτοὺς ὡς τοιούτους. Ὁ Μωάμεθ ἀπηγόρευεν ἐπίσης ῥητῶς τὸ ν' ἀντικαθίσταται ὁ μουχαρέμ διὰ τοῦ ἐπομένου σαφέρ, τὸν ὅποιον οἱ Ἀραβες, ἀπηυδμημένοι νὰ διάγωσιν ἐν ἀεργίᾳ ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν μῆνας καὶ ποθοῦντες τὰς συνήθεις αὐτῶν ἐκδρομὰς καὶ λεηλασίας, ἐώρταζον ἀντὶ τοῦ μουχαρέμ, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ἐδίδοντο εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ἔξεις. Τὴν καινοτομίαν ταύτην ἀπηγόρευεν αὐστηρῶς ὁ Μωάμεθ ὡς ἀσεβῆ καὶ παράνομον, ὡς ῥητῶς ἀναφέρεται ἐν τῷ Κορανίῳ, ἐν τῷ 38 ἐδαφίῳ τοῦ Θ'. κεφαλαίου, ὅπερ ἐπιγράφεται ἢ Μετάνοια, ἔνθα λέγει ὅτι τὸ μεταφέρειν εἰς ἄλλον καιρὸν τοὺς ἱερεῖς μῆνας εἶναι περίσσεια ἀσεβείας· ἐπίσης ἐν τῷ 37 ἐδαφ. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου ὁ ἀριθμὸς τῶν μηνῶν ὀρίζεται εἰς δώδεκα, ὧν οἱ τέσσαρες εἶναι Ἱεροὶ (σουχούρι χουρούμ)· διὰ τοῦ ἐδαφίου τούτου ἀπαγορεύεται ἡ προσθήκη τοῦ μηνός, ὃν οἱ Ἀραβες προσέθετον εἰς τοὺς δώδεκα μῆνας, ὅτε μὲν κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος, ὅτε δὲ κατὰ πᾶν δεύτερον, μιμούμενοι τοὺς Ἑβραίους, ὅπως μετατρέπωσι τοὺς σεληνιακοὺς μῆνας εἰς ἡλιακοὺς. Ἡ μεταφορὰ αὕτη καλεῖται νεσέϊ, ἔξ ἧς ἄρχεται ἐν τῷ ἀραβικῷ κειμένῳ καὶ τὸ ἀνωτέρω 38 ἐδάφιον.

ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Δικαστὴς ἐν τῷ Ἐπικρ. Δικαστηρίῳ Ἀμμοχώστου.

ΓΑΛΗ ΚΑΙ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

(*Αρχαῖος μῦθος)

Γαλῆ τις ἔτυχε ποτὲ νὰ ἴδῃ νεανίαν
ἐξαίσιον τὴν καλλονὴν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν
καὶ ἔρωτα—φαντάσθητε—συνέλαβε τὸ ζῶον
διάπυρον, ἀθῶον!

Ἐδάκρυσεν, ἐστέναζεν, ἠγγρύπνει,—ἐθεώρει
τὸν οὐρανὸν περιπαθῶς ὡς τετρωμένη κόρη
καὶ ἔπαυσε νὰ θέλῃ
τοὺς ὁμοφύλους ἐραστάς, μεθ' ὧν πολλὰ ἐτέλει!...

Καὶ ἔτι περισσότερον: Ἐσκέφθη ν' ἀποτείνῃ
δεήσεις πρὸς τὴν Κύπριδα ἐν ταπεινοφροσύνῃ
καὶ νὰ ζητήσῃ γυναικὸς σχηματισμὸν ὠραῖον
καὶ σύζυγον τὸν νέον!

Ἡ Ἀφροδίτη τὰς θερμὰς εἰσήκουσε δεήσεις
καὶ μετεβλήθη τῆς γαλῆς εἰς ἄνθρωπον ἢ φύσις,—
εἰς κόρην ἐρασμίαν,
ἥτις εὐθὺς ἐμάγευσεν τὸν μάγον νεανίαν!

Οἱ γάμοι ἤδη γίνονται, χαρὰ πολλὴ καὶ φῶτα
ἢ μουσικὴ μελίφθογγος κατακλητὶ τὰ ὤτα·
ὁ εὐμορφος γαμβρὸς γελῶν πρὸς πάντας πλησιάζει,
ἢ νύμφη δὲ κομπάζει.

Ἄλλ' αἴφνης—οἴμοι, τί ὀργή, τί τύχη δαιμονία!—
τριγμὸς μικρὸς ἀκούεται ἐκεῖ ἐν τῇ γωνίᾳ
καὶ ποντικὸς ἐξέρχεται καὶ ἄρχεται τοῦ δρόμου
μετ' οὐκ ὀλίγου τρόμου.

Εὐθὺς ὡς ἔτυχε τὸν μῦν ἢ νύμφη ν' ἀντικρύσῃ,
χωρὶς καὶ ἄλλο νὰ σκεφθῇ ἢ νὰ παρατηρήσῃ,
ὄρμῃ καὶ τρέχει ἐν σπουδῇ, τὸν ποντικὸν λαμβάνει
καὶ μετ' ἐκείνου φθάνει!

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ τῶν περιεστώτων
σχιζοῖ εὐθὺς τὸν δυστυχῆ εἰς δύο καὶ τὸ πρῶτον,
τὸ μέγιστον τεμάχιον τρώγει αὐτὴ καὶ χαίρει,
τὸ δ' ἕτερον προσφέρει

εἰς τὸν ὠραῖον σύζυγον! Θεοί, τί κατασχύνῃ,—
τί καγχασμὸς ἐκρήγγνυται καὶ τί θορύβου δίνη!
Ἄλλ' οὐδὲν ὁ δυστυχῆς ἐν ἀπορίᾳ μένει
καὶ ἅπαντες ἐν γένει.

Πλὴν τότε φθάνει ἄνωθεν λαμπρὰ ἢ Ἀφροδίτη,
τοῦ γεγονότος τὴν πικρὰν ἀλήθειαν κηρύττει
καὶ μετατρέπει εἰς γαλῆν καὶ πάλιν τὴν χυδαίαν,
τὴν μυοφάγον νέαν!

Ἄλλ' οὐ μῦθος τί προτίθεται κυρίως νὰ διδάξῃ;
Ἡ φύσις δὲν ἀλλάσσεται καὶ ἂν τὸ πᾶν ἀλλάξῃ!

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

ΤΑ ΠΕΡΣΙΚΑ

*Υπὸ τοῦ αἰδεσίμου Λαουγγελοῦ Δάουδωλλ προλύτου τῶ Νο-
μικά, ἐταίρου τῆς Βασιλ. Γεωγρ. Ἐταιρείας, Κλασσικοῦ ἐξε-
ταστοῦ, κ.τ.λ. κ.τ.λ. ἐν Λονδίῳ.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ σοφοῦ Ἀγγλοῦ ἑλληνιστοῦ
ἱστοροῦν τὰ κατὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ μεγάλου
Ἀλεξάνδρου εἰς Περσίαν, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ,
καὶ ταύτη δοκίμως πᾶν Ἀπτικίζουση, πολλὴν ἔχει τὴν
ἀξίαν. Ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν τὸ ἔργον τυγχάνει ἄριστα
συντεταγμένον καθὸ μετ' ἀκριβείας καὶ ὡς ἀπὸ περιωπῆς
πραγματευόμενον ἐν σμικρῷ χώρῳ μεγάλην ἱστορικὴν
ἀποψιν τῶν μεταστάσεων τῆς τύχης τῆς Περσίας· οὕτω
δὲ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου διήκει μέχρι
τῶν μετὰ τῶν Ρωμαίων πολέμων τῶν Περσῶν, καὶ κατα-
λήγει εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀναίρεσιν τῆς Περσι-
κῆς ἀρχῆς. Τὸ ὕφος ἔχει κυρίως διηγηματικόν, μετ' ἐξαι-
σίας δὲ τέχνης χειρίζεται τὴν περίοδον καὶ τὴν παρά-
γραφον, τοῦτο δὲ ἄνευ ἀποτόμου μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ
ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἀντικείμενον τοῦ λόγου, πάσης τοιαύ-
της μεταβάσεως παρασκευαζομένης καὶ δικαιολογουμένης
ἐκ τῶν προτέρων, ὥστε τὸ τῆς διηγήσεως ὁμαλὸν τηρεῖ-
ται δι' ὅλου τοῦ ἔργου, ἐν ᾧ καὶ κριτικαὶ παρατηρήσεις
εὐστόχως πᾶν καὶ προσφευεῖς ἔστιν ὅπου παρεσιέρονται.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ λεκτικοῦ εἶπομεν ὅτι ἀπτικίζει, λαμ-
βανομένου ὅμως ὑπ' ὄψει τοῦ καθόλου ὕφους, ὅπερ ἀνα-
μιμνήσκει τὸν Θουκυδίδην καὶ τὸν Πλάτωνα, οὐχ ἡσσον
ἢ τὸν Ἀρρίανδον ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς· ἀλλ'
ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καθήκον ἔχομεν, ἀκριβείας χάριν, νὰ
παρατηρήσωμεν ὅτι παροράματα καὶ λάθη παρεσιέφρη-
σαν ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν λέξεων, καὶ τὴν σύνταξιν
ἐνιαχοῦ, ὥστε τὸ ἔργον χρήζει ἀναθεωρήσεως, καθιστα-
μένης ἔτι μᾶλλον ἀναγκαίας διὰ τὰ πολυάριθμα λάθη τοῦ
τονισμοῦ. Τὸ ὑποδειχθῆναι τινὰ ἐξ αὐτῶν οὐ τοῦ παρόντος.
Ἐχομεν ὅμως δι' ἐλπίδος ὅτι δευτέρας ἐπιδιωρθωμένης
ἐκδόσεως γενομένης, τὸ ἔργον τέλειον καθ' ὅλα κριθήσε-
ται. Ὡς ἔχει τανῦν ὑπόκειται μεγάλης πολυμαθείας περὶ
τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ὑπόδειγμα καὶ τοῖς περὶ τὴν
ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τὰς διατριβὰς ποιουμένοις ζηλωτὸν
ἐγχειρήμα· καὶ εἰκότως· διότι οὐ παντὸς τὸ συγγράψαι
τηλικούτου ἔργον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, ὅσω σμικρὸν
ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν καὶ ἂν θεωρηθῇ, ἅτε δὴ πεντηκοντάδα
μόλις σελίδων, ὀγδόου περίπου μεγέθους ἀπαρτίζον, πι-
στῶς ὅμως τηροῦν τὸ αὐτὸ ὕφος παρὰ πᾶσαν τὴν συγ-
γραφὴν. Ὅτι δὲ ἡ βαθεῖα γνώσις τῶν ἑλλήνων λογο-
γράφων οὐκ ὀλίγον συνέτεινεν εἰς τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ
ὕφους, ἐν ᾧ πολλάκις ἀπαντῶσι φράσεις τοῦ Θουκυδίδου
καὶ τοῦ Πλάτωνος εἶναι πρόδηλον.

Ο. ΙΑΣΩΝΙΔΗΣ.

